

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTU-
RĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X | :SIBIU 16 MAIU 1911: NRUL 10.

:REDACTOR: OCT. C. TĂSLĂUANU:

Sumarul:

Mihail Sadoveanu	Drum la Moș-Anania.	C. Moldovanu	Femeia albă.
E. Pitiș . . .	Legenda tămăii (poezie).	I. Borcia . . .	Iuliu Caesar, de Shakespeare.
Caton Theodorian	La masa calicului.		Dări de seamă:
I. U. Soricu . .	Cântarea Biruinței (poezie).	II. Chendi . . .	Yasile Pop: iubirea e diruitoare; Al. Z. Sta- matiad și C. Riuleț: Femei ciudate.
Em. Gârleanu	Secretul.		
I. Enescu . . .	Maiu (poezie).		

Cronică: Serbările culturale din Sibiu. Eminescu și Barițiu. Muzeul A. Simu. Liliacul. Un roman cu tendințe vinovate. Despre actrița germană. Șezătoarea literară din Arad.

Ilustrațiuni: 8 fotografii de porturi dela balul din Sibiu.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Victor Eftimiu, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Sorciu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 16 cor. Ed. de lux 24 cor.
6 luni 8 „ „ „ „ 12 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 cor.

România și în Străinătate:

1 an 20 cor. Ed. de lux 30 cor.
6 luni 10 „ „ „ „ 15 „

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Romane.

Haiducul, roman cultur-istoric, ed. a II-a de Bucura Dumbravă Cor. 2—
Anna (Ceeace nu se poate), roman de Duiiu Zamfirescu „ 2—
Mama, roman de Maxim Gorki, trad. de O. Călin și I. Nour „ 2.50
Fabiola sau Biserica din Catacombe de Eminența Sa Cardinalul Wiseman,
trad. de Natalia Negru „ 2.50

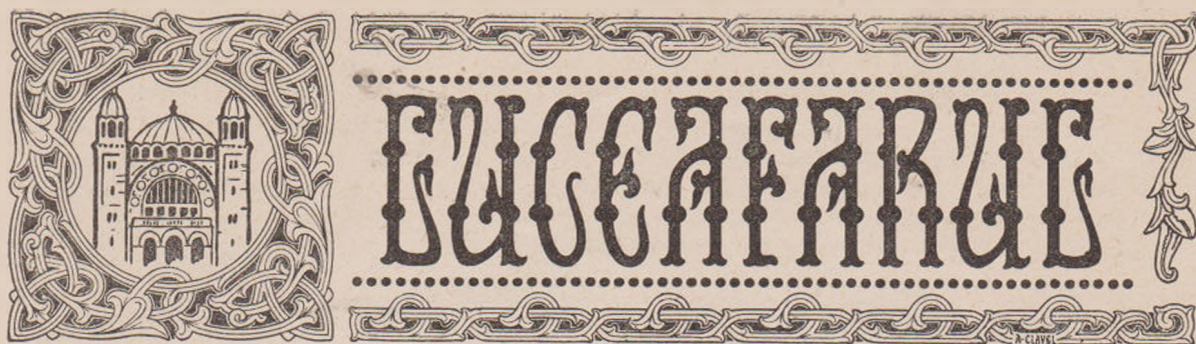
Poezii.

Cum a iubit Eminescu, pagini intime. Scrisori, poezii și amintiri inedite. . . . Cor. 1—
Iubire-Durere, sublima idilă dintre poetul Eminescu și Veronica Micle, de
Nic. V. Baboeanu „ 1.50
Poezii de Mihail Eminescu, ed. ilustrată și revizuită de I. Scurtu „ 2—
Amintiri (Poezii) de Valerian Ursianu „ 2—
Poezii de A. Cotruș „ 1.20
Poezii alese de G. Baronzi „ 1.75
Jalea Sateilor, poezii de I. Cocărla-Leandru „ 2—
Însiră-te Măgărite... Poem feeric în două părți (4 acte) de V. Eftimiu „ 2—

Porto sub bandă + la un exemplar 30 fileri, iar recomandarea 25 fileri.

Se află în depozit la librăria lui W. KRAFFT în Sibiu.

Catalog la cerere gratis și franco.

Orice reproducere oprită.

Drum la Moș-Anania.

În ziua a patra de Crăciun, pornii la munte, cu Dămian pușcașul și cu câinii. Adiă asprul vânt al miezului nopții și omătul înghețat crâșcă ascuțit. Depărtările înalte, spre asfințit, în amurgul singuratic, stăteau cufundate într'o tainică umbră viorie. Mergeam repede cu sania pe drumul luciu; cei doi copoi se încovrigaseră la picioarele noastre, sub cergi, în fân. Săteanul care ne ducea își vârâse mâinile în mâneci și ținea hățurile cu cotul, întors puțin cu spatele spre suflarea crivățului. Așezat bine în cojoc și cu căciula trasă pe ochi și peste urechi, părea că dormitează într'o nepăsare adâncă; numai din când în când îndemnă c'un mormăit întărit și făcea cu trupul și cu cotul o mișcare repede, ca să îndrepte fugarii prin făgașul cel bun.

Căsuța lui Moș-Anania, pădurarul statului, eră departe, subt Bâta-Neagră, dincolo de mănăstirea Râșca. Aveam de mers până la ceasul al doilea din noapte.

Cât ținū tremurarea vântului, stăturăm tăcuți în blăni și cergi, cu nasurile înghețate și cu ochii îndurerați; dar deodată, intrând în Valea-Moișei, se întinse întunecimea înserării, culmile crescură și vântul rămase pe sus numai, pe creștetele brazilor, sunând cu lungi și dulci înfiorări. Luna 'n jumătate se aprinse cătră amiază printre cetini, poenile și drumul se luminară ușor. Dămian, tovarășul meu, începū să se miște, își scoase tutunul, își răsuci și-și aprinse o țigară, apoi se întoarse spre mine:

„Ce zici, cucoane? eu cred că l-om găsi acasă pe Anania“...

Avea glasul vesel, lucirea țigării îi descopereă mai bine obrazul slab și spân, cu fire de păr rare ca grâul de secetă.

„Eu chitesc că-l găsim acasă...“

— Cum să nu-l găsim, bade Dămiene, dacă l-ai înștiințat?“

Dămian părū uimit de observația mea; apoi dădū din cap zâmbind:

„Așa-i, chiar eu l-am înștiințat; ș'afară de asta, el, iarna, nu prea-și lasă bârlogul. Avem să-l găsim acasă“...

Pușcașul spuse vorbele din urmă c'o încredințare desăvârșită. După aceea oftă și dădū din cap:

„Ehei! Anania acesta e om vechiu de pădure. Bun pădurar și meșter vânător, — de aceea cei mari nu l-au schimbat. Unde-a fost un urs, el l-a știut; unde-a trecut un cerb, el i-a găsit urma. Veneau boierii și-i spuneau așa: Moș-Anania, ia să te vedem! Și Anania se gândi, ca un gospodar bun: care cerb să-l dăm? oare să stricăm noi o căprioară, de gustul boierilor? — Și-apoi își făcea el planurile, — dădea drumul haitașilor ori cânilor, și cât vânat socotea el, atâta venea la puști; mai mult nu, căci unui asemenea pădurar îi dragă pădurea și ține la sălbătăciunile ei“...

Începui a râde încet:

„Bade Dămiene, îl știu și eu pe Moș-Anania, căci în fiecare an mă sui cătră el. În fiecare an mergi și dumneata cu mine și totdeauna îmi lauzi la fel pe pădurar...“

— Că bine zici, cucoane! strigă tovarășul meu iarăș uimit. Am fost și anul trecut. Și tot pe-aici par'că îți spuneam de Anania. Ce să fac? când trec prin poenile acestea, numai decât trebuie să-mi aduc aminte de el. Oare ce să fie asta?

— Eu știu, bade Dămiene?

— Eu cred, cucoane, că unde suntem noi buni prietini...

— Firește. Și totdeauna îți mai aduci aminte de o istorie c'un cerb!

— Așa-i, cucoane! strigă cu căldură pușcașul; este o istorie cu cerbul. Frumoasă întâmplare, cucoane, zău așa!

Rădeam amândoi, când stăpânul săniei întoarse spre noi un obraz foarte bărbos:

„Care cerb? întrebă el cu glas gros. Acela pe care l-a alungat cânele lui Anania o zi întreagă? He-hei! asta a fost strașnică, întâmplare! Au pornit din poenile acestea — cerbu 'nainte și cânele după el; și au eșit în șoseaua Neamțului, ș'au mers pe drum până la Târg, și-acolo a cotit cerbul pe sub cetate, și iar a dat în codri, și cânele după el, tot după el, l-a alungat, până ce târziu, după atâtea ceasuri, Moș-Anania a început a auzi sunând glasul cățelului în funduri de pădure...

— Așa-i! strigă minunându-se pușcașul, așa este! Și i-a adus cerbul cânele la buza puștii. Și când a îngenunchiat cerbul, a căzut și cânele de trudă. Și Anania a trebuit să-l ducă în sac până acasă... Da de unde știi dumneata toate acestea, bade Dumitre?

— Apoi dumneata le spuneai.

— Când? cui?

— Mie și boierului, bade Dămiene, — căci tot eu v'am dus în munte. Și-apoi dumneata în fiecare an ne-ai spus istoria cu cerbul...

— Hm! așa-i! eu știu multe lucruri de mirare!“ grăi pușcașul gânditor, clătînând din cap.

Acuma caii suiau la deal în voe, și badea Dumitru, vizitiul nostru, se întoarse de-a binelea spre noi în cojocul lui, și ne urmarăm sfatul cu vechile aduceri aminte ale lui Dămian. Luna se urcase deasupra brazilor și omătul poenilor bătea în albăstriu. Tufișurile și brazii tineri abia se clătinau ici-colo, par'că tresăreau din liniștea lor la apropierea noastră; sus pe culmi, treceă ca o apă nevăzută. Fundurile poenilor se pierdeau într'un fel de negură. Dela o vreme tăcurăm; și ridicăți pe o culme ușoară, priveam uimit la dreapta și la stânga văi adânci din cari se ridicau aproape zidurile munților și brădeturile negre; în noaptea și în înghețul iernii, codrul și

muntele pluteau într'o liniște măreață și misterioasă; zumzetele vântului veneau ca de pe alte târâmuri.

Mi s'a părut că ajung târziu la o cetate de piatră. Luna eră ascunsă după munți și în lumina zăpezii o căsuță abia se deslușia. Un lătrat iute începă să sune după o ușă: par'că eră căteaua din poveste, cu dinții de fier și cu măselele de oțel. Ochii căsuței se aprinseră și eși în prag portarul cetății. Lătratul cel înverșunat tăcu și cunoscul glasul prietenos al lui Moș-Anania.

„Aha! bine-ați venit! da-i frig avan în noaptea asta!“

Intr'adevăr, încremenirea și părerile mele erau datorite gerului. Mă simții deodată în altă lume, când văzui păreți vâruți în juru-mi ș'o sobă în care ardeă un foc grozav, și mai la o parte o pătură groasă de fân, acoperită culăvicere.

Mă desbrăcam repede de hainele groase și simțeam furnicarea dulce a căldurii, ca și în alți ani. Mă așezai pe un scăunel cu trei picioare la foc și cu un gemăt de plăcere mai arunca în flacări câteva găteje uscate de brad. Și ca totdeauna, îmi întorsei ochii spre badea Dămian, care privia cu admirație pe pădurar și-l întrebă cu glas înăbușit, frecându-și cu palmele obrazul spân:

„Ei? ce mai faci, prietine Anania?

— Bine, bine... răspune pădurarul stând cu spatele la sobă. Ia și noi ne petrecem vremea noastră și scădem și îmbătrânim, iar muntele crește: îl suim tot mai greu.

— Hm! bun! și Dămian își dădu palmele la o parte și mă privi, ca și cum voiă să-mi dovedească încă odată cine-i Anania. — Da pădurea ce mai face, prietine Anania?

— Bine, ce să facă? Pădurea-i tot tânără“...

Moș-Anania zămbia răspunzând; nu părea însă de loc măgulit de vorba „prietin“ cu care neconținut se îndreptă spre el Dămian al meu. Priveam trupu-i înalt și spătos și pletele-i albe ca omătul. Mustețile-i erau albe ca și pletele. Obrazu-i eră ras din proaspăt și ochii aveau o lucire vie și neagră. Eră Moș-Anania al nostru, care păzeă de lungă vreme bătcile bătrâne, despre care pușcașul Dămian știă atâtea istorii, și care în toți anii ne făceă un foc zdravăn, ne în-

tindea otavă și lăvicere și-și sculă baba ca să ne ospăteze.

Dămian se și gândea la un lucru prea însemnat pentru pânțelece lui, căci întrebă cu oarecare grijă;

„Da lelea Marghiolița ce face, prietine Anania?

— Bine, ce să facă? și ea-i mai bătrână c'un an...

— Poate doarme...“ vorbi cu îndoială pușcașul meu.

Anania înțelese și zâmbi a râde:

„Nu știu. S'o fi pregătind poate s'aducă borșul ceta de găină, precum e obiceiul...“

Obrazul spânului se umplu de nespūsă fericire. Anania îl privi clipind, c'o licărire veselă în ochi. Badea Dămian eră mahalagiu dela noi din târg, și Anania îl vedeă rar; îi deprinsese însă toate cusururile și obiceiurile, îl lăsă să-i arate câtă prietinie voiă, îl lăsă să se minuneze de o mulțime de lucruri. Il priveă ca pe o sălbătăciune rară și făcea de el haz într'un chip deosebit și cu multă stăpânire de sine.

În fiecare an, borșul care ne așteptă, îmi pareă, după truda și frigul drumului, „ceva dumnezeesc“. Apărea de undeva, dintr'o altă odăiță, ca dintr'un cotlon tainic, ridicând aburi între fața lui Moș-Anania și noi.

Il primeam c'un oftat de mulțămire și ne pregăteam lingurile nouă de lemn de paltin. Și mămăliguța eră mai bună decât oriunde; și căldura odăii chiar aveă ceva deosebit, și fânul de jos răspăndeă mirezmele verii.

Mai mult pentru starea aceasta fericită făceam drumul în munte, iarna. De cele mai multeori cerbii și ciutele lui Anania nu-și alegeau drumul prin bătaia puștii mele. — Ș'ășa eram prea fericit în noaptea aceea și stăteam tolănit în culcușul de fân, după ce mâncasem din borșul cel minunat. Pădurarul ne vorbeă despre greutatea iernii, despre singurătatea lui cu câinii și cu baba și despre rarele lui pogoriri în vale, la târg. Badea Damian îl priveă cu admirație, după obiceiul lui. Într'o vreme îl întrerupse.

„Prietine Anania, zise el, aici ți-ar trebui un cal bun... Repede te duci și repede te întorci...“

— Eu îs deprins să fac drumul cu piciorul... răspunse pădurarul.

— Ascultă-mă ce-ți spun eu, prietine, stăru pușcașul; cumpără-ți un cal... Așa am avut eu în vremea tinereții mele un cal cu care suiam dealurile și munții... Nu mai aveă trudă!

— Acela va fi fost cal fără splină! zise dintr'un colț badea Dumitru, răsând puțin într'un dinte.

— Da, așa este! vorbi după o clipă de îndoială pușcașul meu. Trebuie să fi fost cal fără splină“.

Eu arătai oarecare nedumerire în privința soiului acestuia de cai, și chiar zâmbii ca un necredincios.

„Cum e calul fără splină, bade Dămiene?“

Pușcașul mă privi neclintit; nu știă nimic în această privință; dar îndată se îndreptă spre pădurar ca spre o scăpare sigură.

„Cal fără splină? Auzi, prietine Anania! Dumneata n'ai văzut cal fără splină?“

— Ba cum nu? Cine se pricepe, ia splina de pe botul mânzului, când îl face iapa în cămeșa lui... Altfel, dacă apucă a-și mânca splina, iese cal ca toți cail. Dacă i-o iai, apoi do-bândești cal care nu mai ostenește niciodată!

— Așa este, altfel nici nu se poate! adăogă Dămian, cu puțin dispreț la adresa mea par'că. Dumneata, cucoane, par'că nu prea ai credință. Poate crezi că nici răsul nu trăește în lumea asta!

— Ba de răs știu, — dar asemenea sălbătăciune nu prea sălășluește prin pădurile noastre...

— Hm! Auzi, prietine Anania, dumneata ce zici?

— Mdă? eu ce să zic? răspunse pădurarul de lângă sobă. Eu ce să zic? De ce să nu fie răs și pe la noi? Dacă sunt lupi, trebuie să fie și râși...

— Așa este, altfel nici nu se poate! se grăbi să încheie Dămian.

— Eu am văzut râși... urmă pădurarul, dar îs rari... Dacă se întâmplă de fată lupoaica șase căței, apoi pe unul îl lapădă... Ș'apoi acela, orfan, rătăcește, se suie prin coclauri și singurătăți și se face răs... ca unul ce și-a făcut maică-sa răs de dânsul...

— Iată un lucru de mirare și foarte ade-vărat! strigă cu pătrundere pușcașul meu. Dumneata, cucoane, poate nu-l crezi...

— Ba cred, de ce să nu cred?“ răspunsei

eu, foarte fericit de culcușul meu cel moale și dulce-mirositor.

Vorba mai urmă așa o vreme, ca 'ntr'un fel de lene. Apoi, într'un răstimp, Dămian crezută de datoria lui să întrebe și de locuitorii Sihlelor:

„Ce-ți mai fac cerbii și căprioarele, prietene Anania?“...

Moș-Anania nu răspunse deocamdată, și Dămian par'că uitase de întrebarea lui; eu însă observai ca o umbră de grijă pe fața pădurarului.

„La ce te gândești, Moș-Anania? întrebai eu încet.

— E iarna grea, e omățul mare, și nu facem bine... răspunse pădurarul. Avem năcazuri...

— Așa-i, avem năcazuri...“ zise dela gura sobei Dămian, cam somnoros.

Pădurarul tăcū.

„Ce năcazuri ai?“ îl întrebă Dămian.

Anania nu răspunse; priveă înainte c'un zâmbet de milă.

„Cucoane, îmi zise el cu glas scăzut. Mie mi-au fost dragi toate vietățile blânde din pădure... Eu ciutele și căprioarele le-am cruțat cât am putut. Când veneau boieri cu stăpânii noștri și cereau să le facem goană cu oameni ori cu câni... făceam noi așa ca să mergem mai pe departe de sălașurile știute... că noi pe ciute mai ales, cucoane, aproape le știm pe numărătoare și pe răbuș. Da-i vorba că bieteles dobitoace n'au dușman numai pe om... Este un dușman rău, cucoane, care adulmecă și gonește mai tare decât cel mai aprig vânător... — Lupul! Of, Doamne, am apucat multe ierni ca aceasta, când omătu-i mare, și înghiață și se prinde pojghiță deasupra... Atunci ies lupii la vânătoare și gonec ciutele... Ei aleargă sprinteni, ca pe un pod; iar ciutele grele înoată anevoe și-se cufundă până la piept în omăt... Și am văzut eu cu ochii mei și săptămâna trecută cum s'au abătut asemenea fiare asupra unei cerboaiice blânde... și cum răgeă, săraca, o auziam... sună codrul de jalea ei... și lupii o rupeau și o sfârticau... Cucoane să eșim o leacă pe-afară“... adăugă încet pădurarul.

Dămian se grămădi mai tare lângă sobă. Eu îmi luai blănița și eșii cu Moș-Anania în poiană, dinaintea căsuței lui. Luna lumină din

creștetul bolții și omățul luciu se întindea până în umbra neagră a Sihlei. Pădurile urcau par'că în valuri repezi și posomorite pe creștete. Vântul contenise; părea că împietriseră toate sub lună.

„Uite, colo, în fundul poenii, la asfințit... am să-i gădesc ciolanele, la primăvară“... zise încet Moș-Anania ridicând brațul în lumină.

Deodată își aduse mâna spre ureche ascultând: par'că sună o chemare de corn în fund de codru; eră ceva tremurat și lugubru, ca o chemare a morții. Câteva clipe tremură sunetul, apoi se stinse sub bolțile nesfârșite ale depărtărilor.

„Ai auzit?“... șopti Moș-Anania. Și simți în glasul lui o durere adevărată. Apoi iar rămase ascultând; pretutindenii însă apăsă o împietrire de farmec.

„Putem să intrăm... grăi el într'un târziu, zâmbind cu mahnire; luna-i lină și pădurea tace... Iac'asa ies nopțile ș'ascult. Avem și noi bucuriile noastre, când învie și se încheie codrul, da iarna-i cu neliniște, cu mare singurătate... les nopțile, ș'ascult; mie mi-i milă de sălbătăciunile cele blânde ca de niște frați; ș'ascult urletul dușmanului... Eu cunosc când vânează lupii și după glasul lor le-aud bucuria, când s'adapă în sângele ciutelor“...

Dar deodată Moș-Anania părți a băgă de seamă că nu-i singur; și tăcū. — Mă petrecū în casă și îmi pofti somn ușor pe culcușul de otavă. Apoi ieși, fără să privească măcar spre prietinel lui, Dămian, care dormita la gura sobii, cu obrazul spân luminat de jar.

M'am întins pe fân, în căldura odăii, și mă gândeam.

Pe acest Moș-Anania pădurarul, îl cercețasem de multeori în căsuța lui singuratică. Il știam bun vânător de dihăni stricătoare, și-i ascultam totdeauna cu plăcere istorisirile pe cari le spuneă c'o față tainică încununată cu păr alb. Niciodată însă nu-mi închipuisem că căprioarele nu vin spre pușca mea din pricina lui; și abia acum băgam de seamă că în pădurea aceea eu eram un dușman, ca și lupii vânători. După ani de zile, abia atunci începeam a cunoaște pe Moș-Anania...

Mihail Sadoveanu.

Legenda tămăiții.

De mult, de mult am auzit
Pe-un moș să povestească,
C'odată nu s'a pomenit
În lume flori să crească.

Pământul doară-l încingeă
O scoarță blestemată,
Și nici o floare nu puteă
Printr'ânsa să străbată.

De când din gura lui Isus
Pornit-a 'ntâiu cuvântul,
Tăria scoarței s'a răpus
Și-i plin de flori pământul.

— Atunci, când ieslea da sălaș
Fecioarei dulci, bălaie,
Și pruncul cel mai drăgălaș
Dormeă culcat pe paie,

Când îngeri albi veniau sglobii
Din slăvi, tot cete, cete
Cu surle, trâmbiți și făclii,
Cu flori frumoase 'n plete,

Atunci un înger obosit
De mult ce tot sburase,
Și mic fiind — a adormit
Pe prispa unei case.

Iar doi păstori cu turma lor
Mergând cătră pășună,
O floare-au rupt încetișor
Din mândra lui cunună.

Privit-au lung la ea ș'apoi
La-a zorilor lumină,
Plecară 'n taină amândoi
S'o samene 'n grădină.

Dar floarea asta răspândeă
Miresme de tămâie,
Așa de tari — că nu puteă
Ascunsă să rămâie.

Și vreun drumeț — gândiră ei —
Puteă din stat s'o fure.
Lăsară deci și mielușei
Și oi într'o pădure.

Și mers-au până ce-au găsit
Un crâng uitat de soare,
Și 'n colțul cel mai tănuit
Sădiră sfântă floare.

Și mi-a mai spus, dar nu știu cum
Bătrânul moș povestea. —
E mult deatunci. În lume-acum
Uitate-s toate-acestea.

Păstorii știu c'or fi murit —
Și turma de mioare,
Și nu știu cine-o fi găsit
Plăpânda, mica floare.

Ea vine-odat' cu mândrul Maiu
Și tot cu el se pierde, —
Trăește 'n crâng, în văi și 'n plaiu
Ascunsă 'n iarbă verde.

E. Pitiș.

La masa calicului.

Conu Tudorel vră să i-o scurteze pușcașului:

„Ci mai ho, moș Ilie, că mi-ai împuiat urechile. N'ai vrea să mă mâi de nas, ca pe copiii, acum. Dă-mi pace“.

Boierul încăpăținat, pușcașul înfipt, — nu se 'nțelegeau, deși voioși plecaseră să 'mpuște iepuri. Iar moș Ilie, pe lângă că țanțoș din firea lui, se credea și cu drepturi asupra flăcăului. Doar nu de-a surda îmbătrânise la

curtea din Sălcioara, spunând basme și crescând țăncii boierești la gura sobii, când i se odihnea pușca 'n cuiu. Ș'acum că le-a odrăslit tuleiele pe sub nas să nu-i mai știe nici d'o vorbă! Nu-i sta gura de fel:

„De, boier ești, mare ești, stăpân mi-ești, dar de sfat bătrânesc să nu te lepezi, cucoane“.

Tudorel dete din umeri, strânse pușca sub-suoară, iar sprâncenele-i fulguite de omăt, i se lăsară 'n jos, pe pleoape.

Tot se mai zăria calea 'nainte. Dar prinsese să se 'ntețească ninsoarea, ș'un vânt pizmaș îi bruftuia dindărăt cu cogemitele sburături de zăpadă, să-i dea jos.

Pășiră ce pășiră prin troian, tăcuți, până ce iar luă vorba bătrânul:

„Nu spuneam eu: mușcă crivățul pe la ceafă, ne cuprind troienii, ș'aci ni se 'nfundă. Hai ș'om întoarce, coane Tudorel, că de vânat, ni s'a șters“.

Conu Tudorel nu se da:

„Tacă-ți fleoanca, odată!

— Ne-apucă noaptea, pierdem drumul. M'aș miră de nu ne-ar mirosi și lighioanele“.

Flăcăul trăgea din carbunele stins la capătul lulei, nu vrea s'audă, și-și chemă ogarii, șuerând:

„Dulfa, Ciurez, Dragu!... Aici copii“.

Ningeă ca dintr'un ciur fără văcălie, lortopanele cât palma și se cuseau căpătăie de plapumă albă din poalele norilor, suri, de vale... Căni veniseră lângă stăpân și mergeau alături, stând câteodată să-și scuture cojoacele de zăpadă, ce le 'ngheță spinările.

Rajbia moș Ilie, luptă Tudorel, și după ei opinteau căni, sleiți. Merseră ca vr'un ceas încă, cu traista goală, nu se ivi nici picior de iepure și se 'noptă de zor.

Moș Ilie se sastisise și-l mănca pe limbă. Dacă cu graiu înțeles nu mai vorbiă, nici să tacă nu-i plăcea; bombăniă, acolo, vrute și nevrute și se ținea după stăpân. Îl docăniă, îl săcăiă, dar se gândiă și cocoșele să și le încerce. Nu pentru el doar, pielea lui bucuros ș'ar fi pus-o orișicând zălog lupilor, dar se gândiă la stăpânul nemințos și la primejdie. Taman își pipăiă patronașele când, scurt, ciunti pasul cuconul Tudorel, se 'ntoarse și se pomeni nas în nas cu bătrânul. În bătaia vifoniței ce-i gonise pân' aci dela spate, simți că-l orbește spuzeala și clătină puțin pe picioare. Prinse, totuș, a râde:

„Acu-i acū, moșule; mai mergem ori ne întoarcem, cum ziceai?“

Moș Ilie se uită la flăcău și se cruceă:

„Încotro să 'ntoarcem? Acu-s mai aproape Gălbinași...“

— Ce Gălbinași, moș Ilie? Nici în Potoceni n'am ajuns.

— După socotița dumitale, o fi. E! he!

unde-au rămas Potoceni! De când am lăsat drumul Potocenilor! Acuma tăiem șoseaua județeană. Se văd bulamacii telegrafului. Om aveă noroc de-om dibui până 'n sat... Ș'acolo, s'a 'ncheiat, acolo mânem, că altcum nu e“.

Lui Tudorel i se făcuse foame de căne lihnit și-i chiorăiau mațele.

„Da niscai mâncare s'o găsi p'acolo?“

— De, dacă prididim troianul pân' la cărciuma Vărzarului, — poate.

— Ia scapără ăl amnar, moș Ilie, să-mi stâmpăr foamea c'o pipă“.

Bătrânul își sumese pulpana șubii și scoase cele de trebuință pentru aprins. Apoi întinse fitilul lui Tudorel de-și ațâță zgura de tutun.

Crivățul tăiă ca briciul, și mai vartos Tudorel nu-i mai puteă răbdă înțepăturile, stând pe loc. O 'ntinseră iar la drum, având drept țintă sârma telegrafului și stâlpii ce se arătau pe jumătate mai scurți în zăpada înaltă. Pe locurile unde erau grămezi de pietriș se ridicaseră vârfuri de mușuroaie albe, iar într'alte părți se vedeau insule de negreață. Tot luptând cu nemeții obosiseră și mai în glumă, mai adevărat, Tudorel veni la vorba moșului:

„Așa mi-o fi fost scris, moșulică, să-mi las ciolanele p'aici“.

Dar moș Ilie nu 'ngھیeă asemeni glume. La strâmtoare simțiă și mai tare cât de drag îi eră Tudorel, mai răsfațatul dintre toți copiii purtați pe genunchii lui.

„Dacă n'aș fi și eu p'aci p'aproape, de. Nu mă știu ele pe mine, dihaniile?!“

Tudorel cunoștea credința bătrânului, îl știă că e neînfricat și se bizuiă cu toate că n'aveă temere să iese lupii chiar după 'ntăia zăpadă.

În cele din urmă îi împresură mantaua nopții și la o depărtare începū să licăre o luminie slabă. Până 'ntr'acolo mai aveau de furcă, însă, și troianul creștea repede, ca aluatul la dospeală. O ținteau amândoi fără clipeală, măcar că viscolul îi plesniă peste gene.

„O fi hanul Vărzarului? răsufliă Tudorel.

— Nu-mi vine a crede... Poate cantonul șoselii“.

Îndreptau înnotând din greu, tăind piepții de omăt, spre lumină. Dela o vreme însă scânteierea pieri.

Atunci chiar că-l fripse nițel la inimă pe Tudorel:

Balul din Sibiiu: Port din Râșnov.

Balul din Sibiiu: Port din România.

„S'a stins, moș Ilie.

— Ba nu s'a stins, am greșit din cale-i. Cantonul ține ferestrele spre răsărit; se vede că-l luăm pe din dos acumă“.

Așa și eră, ca deodată deslușiră ca o moviliță, iar dacă ocoliră puțin, după chibzuiala bătrânului, început să se prefire o dără gălbie pe albelile așternute, și pe urmă iar le zâmbi lumina. Acuma nu mai aveau mult, o fașe de câțiva stânjeni, ș'ajunseră drept la ușe.

Ferestrele erau cartosite și astupate cu perdele de americană. Printre rosturile vătuite nu se zăria 'nlăuntru. Traseră cu urechia:

muțenie. Bătură: nimic. Atunci moș Ilie întoarse patul puștii și isbi cu nădejde 'n canat. Nu s'auzeă decât șuetul zăpezii ce se cerneă solzoasă pe troian, cum mai picase vântul. Sârma telegrafului prinse să trăsare și să-și scuture ciucurașii albi. Început să strige:

— Hei, jupâne picher, ia fă bine de deschide; coană Mando...

Până ce puse umărul și 'mpinse să smințească ușa din balamele:

„N'auziți?...“

— Cine-i?

— Iacă noi...

— Care voi?

— Boieru-meu, conu Tudorel din Sălcioara și cu mine, Ilie pușcașu“.

N'având cum, femeia picherului trase zăvorul și ușa, împinsă 'n afară, bătători mor-manul de zăpadă 'n perete.

În tindă eră căldicel, muriă un foc pe vatră și odaia păreă curățică. Tudorel, înainte de toate, ochi patul ce-i eră menit pentru noapte: s'arătă bun, moale, se vede unde nu dormiă nimeni pe el.

„Dar de mâncat la dumneata, e rost, gospodino? rupse Tudorel înfomătat, măsurând pe nevasta picherului, ce s'arătă țâfnoasă, cu mâinile 'ncrucșate pe sân.

— N'am, d-le, n'am nimica, că-s singură; mi-aștept și eu omul cu merinde dela oraș; mâne d'o veni!

— Ce păcatele! La o casă de gospodari, pentru niște drumeți de creștini!

— De, d-le, nu e.

Moș Ilie o stell pe Manda. Calică vestită în șapte sate. Fierbeă de ciudă:

„La un răsboiu, ți-aș arătă eu că ai.

— Așa să am eu parte.

— Un puiu de găină.

— De unde?

— O strachină de fiertură...

— Neam!

— Un codru de mălaiu...

— Neam, neam!

— Ceapă, brânză, turtă...

— Neam, neam, neam!“

Tudorel sâlnicit, se trântise îmbrăcat pe pat și suflă rotogoale de fum, pe gură, în tavan. Lăsase pe bătrân să se descurce cu gazda.

Ogarii adulmecau după potaia picherului, ce-i mârâia de sub pat; îl scutură de ceafă și Manda se văzu nevoită să-și dea cănele afară, ca să se potolească ai muzafirilor.

„Da o căldare ai? o mai întrebă pușcașul.

— Căldare? Ei... căldarea de mămligă a noastră. Este“.

Se gândiă c'or fi adus ceva drumeții să-și gătească.

„Ia dă-o încoace“.

Manda se suci, se 'nvârți, și eși pe ușița din dos, de-aduse căldarea trântită p'un bu-toiu afară și 'n care fierseșe păsatul, de

dimineață. Se vedeă spartă cu scoarțe de mă-măligă uscată, pe dinlăuntru.

I-o luă din mână, merse de-o spală cu zăpadă și veni cu ea curată, spilcă.

„Ți-o și curățai... Dar un pietroiou s'o fi gășind?“

Femeia se șterse cu degetele pe buze. Tudorel se ridicase într'un șold, pe perină, și se uită, mulțumit, la moș Ilie.

„Ei? Ai ori n'ai un pietroiou?“

Crăpă fierea 'n Manda de bațjocura puș-cașului, umflă gușa și zăboviă cu răspunsul.

„Nu spui? Nici atâta nu dai?“

— Ba pietroiou... este, la fântână, sântără...

— Ia fă-mi-te că repezi de-mi adă unul; dar știi, frumos, mare, gogonat, — să ne-a-jungă. La omul iabraș se 'mpacă drumeții și cu bolovani“.

Se codi, se mai suci, dar îi făcu Manda pe chef. Aduse pietroiul, alb-gălbui, auriu, ca o căpățână de varză acră.

Moș Ilie turnă apă din donița de după ușa, umplu căldarea, mai limpezi pietroiul într'o strachină, prinse ceaunul de cârlig pe vatră și ațâță focul cu vreascurile uscate pe sobă.

„Buun... Sare, zic c'ai aveă“.

Se uită Manda la el gata să-l necinstească, c'o râde, dar se lipsi și scoase o hârtioară dintr'un borcan din firidă.

„Așaaa... Dă 'ncoace. Presără un praf de sare în apa ce începuse să aburească și s'așeză grecește, jos, lângă fiertura lui. Manda priviă, blândă, și 'nlemnise 'n capul oaselor“.

Când începû să clocote apa, moș Ilie iar și-aduse aminte de gazdă.

„Dar niscăi urez, ne dai?“

Așa o luase că nu mai eră loc de tăgadă, ș'apoi cam vrea să vadă și ea ce-o să ispră-vească moș Ilie cu pietroiul fiert în mură-tură și orez.

Ăveă o pungă plină ochiu, orez ca ar-gintul. Dar se cam săturase și sbucneă înăcrită.

„Dumneata mă răzi... Ce o să iasă dintr'un pietroiou fiert?“

— Ăi vedeă“...

Tudorel, de pe pat, urmăreă petrecania, își țineă răsul și sorbiă fumuri adânci. Câni ațipiseră.

Dupăce fierse și orezul, moș Ilie iar o luă pe nevastă.

Balul din Sibiiu: Port din Giurgeu.

Balul din Sibiiu: Port din Giurgeu.

„Acù... o lingură de unt.

— De unde să fie unt?

— Grăsime...

— N'am, păcatele mele, nu e.

— Slănină, bre, — o bucată...

— Slănină! Își aduse aminte că în pod, la coș, între șunci și mușchiuleți, aveă ș'o slănină mâncată pe jumătate. Dar nu se îndură“.

„Slănină, de... la caută“.

S'o facă și p'asta. Se îndemnă și dupăce boscorodi prin pod, pe 'ntunerec, veni ținând-o de sforicică, ca p'un șobolan înghețat, de coadă.

„Atâta-i toată“...

Moș Ilie o spală și p'aceea, tăie nodul, ș'o aruncă pe foc, în căldare. Fiertura începuse să forfote și să scadă și 'n. toată casa pluteau aburi plăcut mirositori, ațâțând foamea cea mare a lui Tudorel și trezind câinii ce deschiseră ochii și 'ncepură să caște nările.

„Acuma să-mi dai cârpătorul de colo, că-l văd curat, încheie moș Ilie; pune masa și dă-ne linguri. Aveă și tacâmuri pichereasa.

Iar bătrânul cu colțul șubii mânușe, apucă căldarea din cârlig ș'o deșertă, cu gura 'n jos, pe tipsia de lemn. Pietroiul pocni pe scândură și pilaful, rumen și bun cum nici Turcii nu-l nimeresc, s'alese rotund și gras. Scoase pietroiul cu lingura și-l dete gazdei.

„Ăsta să-l rozi dumneata, c'ai dinți sănătoși; boierul meu mânâncă pilaf“.

Zăbăugă, se supuse, dar după ce-o arse pietroiul îl scapă jos și o tuli din casă, pufnind.

Iar dupăce mâncă conu Tudorel de se sătură, mai rămase și moșului și se 'nfruptară și câinii.

Dupăce ospătară, moșul chemă pe Manda ș'o puse să facă patul boierului. Eră roșie ca sfecla și tremură vargă când veni de-afară. Moș Ilie nu se uită la ea.

„Acum să-mi așterni și mie o cergă, ici, lângă vatră, iar dumneata, de ți-o plăceă, te-i întinde alătura cânilor, că-s de neam.

N'avu 'ncotro și împlini poftele moșului. Și dupăaia începură să sforăie fiecare în colțul lui. Numai Mandeii nu i se lipiă somnul de

gene, în odăița rece de lângă vatră, unde se închisese și bombăniă.

Dimineața, când se sculară musafirii, piccherul tot nu se întorsese. Manda, vânăta de nesomn și opărită de năcaz, le deschise ușa și-i urmări până ce-i văzu pierind în pânzele iernii.

Cânele casei se strecurase 'n tindă, rebegit, cu ochii urduroși și de el dete cu ochii întâiu Manda, dupăce trânti ușa pe care ieșiseră muzafirii. Pe el se sără acum.

„Tu-mi mai lipseai, potaie, lighioană... Na, îndoapă-te, janghinosule...”

Îl apucase de după cap și-l dădea cu botul de cârpătorul unsuros, rămas pe scânduri. Și-i vârî pietroiul pe gură.

Apoi izbi ușa de perete și-l repezi c'un picior în pânțece, de se duse de-a berbeleacul, pe sus, căzând mai mort pe salteaua albă și moale, din curte.

Caton Theodorian.

Cântarea Biruinței.

Osana!... Cântec de mărire
Aceleia care astăzi vine
În numele vieții! Vine
Să 'mpartă al luminei dar.
Și casa mea-i cetatea sfântă,
În care gânduri pelerine
Se 'ntorc acuma Preacurată
S'aducă jertfă pe altar!

Cu ramuri de finic, cu harfe,
Pe care fericirea cântă,
Pornesc cucernici pelerinii
În calea gingașei crăieșe,
Și drumul ei cu flori de lotus,
Cu frunze verzi îl investmântă.
O, suflete, ție ție-e dată
Cea mai curată 'ntre mirese!

Osana!... Soarele pătrunde
În orice colț umbrît de jale,
Parfumul rozelor de Siras
S'a revărsat pe 'ntreg pământul,
În marș victorios răsună
Cântarea dulce de chimvale,
Tresar pădurile umbrite,
Și firea și-a schimbat vestmântul.

O, vino, vino în hlamidă
De purpur viu. Să strălucească
Pe fruntea ta coroana scumpă,
Ce prețuește ceru 'ntreg.
Popor de gânduri îndrăznețe
Stă gata ca să te primească,
Și visurile ție se 'nchină,
Te chiamă, căci te înțeleg.

Ea vine! Peste văi și dealuri
Își tinde vălul ei lumina,
Zefirii își încep cântarea
Și frunzele se înfioară.
Osana! Bindecuvântată
Să fie 'n veci de veci regina,
Care din tronu-i de mărire
La tine, suflete, coboară!

Coboară lin, coboară caldă
Ca suflul cald al primăverii,
Cu ochii umezi de căldură,
Cu paradisul în priviri.
Cu ea coboară dorul vieții,
Coboar' adâncul mângăerii,
Cu ea se 'ntoarce iar norocul
Înlănțuit de amăgiri.

Osana!... Fii bine venită,
Pe fruntea mea înseninată
Și 'n suflet îmi reverși avântul
Vieții, care ai adus.
Osana!... Clipa asta sfântă,
Ce numai nouă ne e dată,
Ca s'o vestească, sfântul soare
Aprinde 'ntregul lui Apus!...

I. U. Soricu.

Balul din Sibiu: Port din Mohu.

Balul din Sibiu: Port din Ungra (Târnava mare).

Secretul.

Aveau un „secret“.

„Iartă-ne, dragă, avem un secret, — ne punem ici la o masă, mai la o parte să vorbim“.

Fiecare știm doar ce e un secret; nu m'am supărat deloc, ba, dimpotrivă, am simțit o mare bucurie văzând că se mai găsesc doi oameni cari să poată păstră o taină. Așa Iorgu Sorbu și cu prietenul lui Alexandru Doboș se traseră la o masă, mai din fund, iar eu rămăsei cu Nicu Stamatiu, un mucalit și jumătate, care tocmai atunci intrase în cafenea.

„Ei, se miră Stamatiu, dar ce: Sorbu cu Doboș stau la o parte de noi, fac pe boerii?“

— Nu, dragul meu, au de pus ceva la cale, au un secret“.

Stamatiu întoarce capul mirat, par'că nu-i vine să creadă:

„Un secret! Hm!“

Dar eu iau repede vorba despre altceva. Moartea lui Tolstoi a sdruncinat toată lumea,

— vorbim despre ea. Dar, în felul lui. Cu Stamatiu, trebuie s'o dai repede în glumă. Se vede că „secretul“ celor doi prieteni îl atrage mai mult. Se scoală și se duce, într'adins la masa lor. Mă uit. Doboș se supără:

„Ce Dumnezeu, Stamatiu, adecă nu ne dai voie să vorbim și noi două cuvinte?“

— Să ne spunem un secret, încheie Sorbu?“ Stamatiu se 'ntoarce; îl muștră:

„De ce nu-i lași, omule, în pace. Or fi având și ei afacerile lor.“

— Ia lasă-mă. Ce, nu-i cunosc?“

— Bine, dar ce treabă ai tu cu tainele lor, adaog eu, și iau iar vorba despre altă ceva“.

În vreme ce vorbim glasurile prietenilor par'că se ridicaseră. Sorbu mai subțire. Doboș mai gros. Unele cuvinte răsună mai tare. Stamatiu privește cu plăcere par'că, îmi șoptește:

„Ascultă un... „secret“: să știi că nu-i a bine. Îl cunosc eu pe Doboș“.

Și iar vorbim. Cafeneaua se umple cu încetul. De pe la mese întorc capul spre cei doi prietini. Mă uit și eu. Sorbu dă din mâni. Doboș bate în masă și strigă deodată:

„Lasă-mă în pace!”

Sorbu pare și el mâniat:

„De ce să te las?”

„Ei, comedie, îmi spune Stamatiu râzând, își dau secretul pe față”.

Și într'adevăr, convorbirea prietinelor se aude în crâmpieie, zădarnic scoboară uneori glasurile, mânia le ridică iar. Vorbei pițigăiate, miorlăiturii lui Sorbu răspunde buhaiul lui Doboș:

„Trebuie să plătești tu!

— Ba tu!

— Îmi vorbești așa fiindcă ești un derbedeu.

— Derbedeu ești tu!”

„Nu-ți spuneam eu”, îmi zice Stamatiu?

Ca și cum l-ar fi auzit cei doi prietini, se domolesc puțin, până ce Doboș isbucnește, deodată, furios:

„Am iscălit amândoi polița, o puteai plăti tu întâiu.

— Nici nu mă gândesc!

— Așa trebuie!

— Ba nu!

— Ba da!”

„Strașnic secret”, râde Stamatiu.

Eu rămăsei mirat; nu știam ce să zic. Voiam să mă duc la ei, să le spun că-i pri-

vește întreagă cafeneaua. Dar nici nu apuc să mă mișc și cei doi prietini se scoală în picioare. Într'o clipă s'a petrecut totul. Sorbu se ridică în vârful picioarelor oțerindu-se:

„Plătești?”

Doboș se lasă bine de umeri, înțepenindu-se în glesne:

„Nu!

— Atunci na!” strigă Sorbu și cu vorba îi trimite celuilalt și-o palmă.

„Poftim și ție!” îi răspunde Doboș și cu un pumn îl culcă pe canapea. Lumea sare să-i despartă, dar ei amândoi se îndreaptă spre masa noastră:

„Ascultă-ne să vezi și tu, să judeci”, îmi zice Doboș.

„Ascultă, Stamatiu, ce pramatie e dumnealui, se roagă și Sorbu. De rușine nu știu ce să fac. Noroc însă de Stamatiu care, zâmbind cu chipul lui cel mucalit, pune lucrurile la cale:

„Ascultați, dragii mei, le zice el, noi nu ne putem amesteca în... secretele altora. Știți, e un lucru gingaș!”

Apoi îmi face semn, ne luăm pălăriile și plecăm.

Afară Stamatiu, foarte serios, îmi dă un sfat:

„Ține minte dela mine: în... secretele altora să nu te bagi”.

Pe urmă, luându-și chipul mucalit cu care răspunsese celor doi prietini adaogă:

„Ai văzut: e un lucru gingaș de tot!”

Em. Gârleanu.

Maiu.

Ca un altar gătit de sărbătoare
Ne-așteaptă crângu 'n bolțile albastre;
Vezi malul lacului e numai floare —
Gâcește oare gândurile noastre?...

Prin frunze vântul bate din aripă,
Cânt' greerii pe luncă — pasări cântă,
Din toate glasurile să 'nfiripă
A primăverii simfonie sfântă.

Cuprinși de mijloc, beți de fericire
Îndrăgostiții 'n umbră se strecoară.
Si 'n locul cel mai tănuț de fire,
nbrațișați, în liniștea de seară.

sează, duși ca de un sbor molatic,
lume nouă ce-are să coboare!...
— Deasupra lor, mălinul singuratic,
Tot scutură încet curata-i floare...

I. Enescu.

Balul din Sibiu: Port din Poiana Sibiului.

Balul din Sibiu: Port din Bran.

Femeia albă.

— Poemă fantastică. —

Nu-mi amintesc în care vreme și 'n care fără am văzut-o. O cunosc bine, și totuș, nu știu dacă într'adevăr trăește sau a trăit vreo-dată. O simțire mistică mi-o trezește mereu în suflet și mă îndeamnă să cred în viața acestei imagini. Orice îndoială e zadarnică, orice tăgăduire e de prisos. Trăește undeva — departe de soare, în alt veac și 'n altă lume poate — însă trăește... O întâlnesc mereu în nopțile de amintiri: aceeaș înfățișare albă și acelaș zâmbet ciudat.

Am zărit-o poate, sub chip de portret, în vreuna din acele galerii vestite, ale căror săli cu răsunset straniu și orânduire sumbră, îți fac impresia unui cimitir de imagini. Razele soarelui pătrund pieziș, zugrăvind în aer umbre plutitoare, ca și cum sufletele celor morți ar coborî din tablouri, adunându-se în marele sobor al tăcerii...

Am întâlnit-o poate în vreunul din aceste labirinturi ale culorii, — dar nu-mi amintesc nici când, nici unde, cărui măestru i se datora acea nemuritoare pânză, din ce epocă și din ce școală face parte.

Alteori, întrebându-mi gândul cu stăruință, mi-aduc aminte c'aș fi văzut-o tăcută și gânditoare, la cotitura unei alee înflorite dintr'un parc minunat, — ori stând, visătoare și albă, pe banca de piatră care privește în undele reci ale unui lac dela poalele Alpilor.

Într'o seară, pe când stam zăvorît în cugetarea mea ca 'ntr'o cetate, și toate ferestrele sufletului meu, erau închise, — m'am rugat cu durere fiorosului necunoscut, ca să-mi răspundă o șoaptă măcar, nu spre a-mi risipi vreo îndoială — n'aveam nici una — dar spre a-mi destăinui misterul. Nu puteam îngădui să mi se ascundă multă vreme numele

aceleia pe care o iubesc fără a o cunoaște, — pe care am cunoscut-o poate fără s'o fi văzut, pe care am văzut-o poate fără s'o fi cunoscut. Aveam drept la această tristă fericire, la această mistică sărbătoare a suferinței mele...

În clipa aceea de supremă îndurare, am auzit din întunec un glas, — fără să pot înțelege rostirea, și 'n fumuriul depărtării înnoptate, am privit o desfășurare de fapte, fără să le pot pricepe rostul.

La fereastra unui tren, în fuga-i repede, într'o stație umedă și puțin luminată, departe-depart, zării făptura aceea tăcută și albă, și pentru întâiașdată buzele înghețate s'au deslipit, ca să-mi dăruiească un suris de lumină rece, ca un fulger, și-am auzit din întunec un glas limpede, ademenitor și trist, ca un sfârșit de cântec:

„Vino cu mine!“

Dar eră prea târziu... Ochiul de sânge al reptilei uriașe abia se mai iveă în jocul liniștit al negurilor, lăsând în urmă șinele de fier singure, lucii și-atât de drepte, ca două pumnale prelungite...

Niciodată nu voiu putea să uit îngrozitoarea amintire a acelei stații umede și puțin luminate, în care trenul acela, purtător al fericirii mele, nu s'a oprit.

În urmă, după nopți grele de nedormiri și friguri, am căutat sprijin în înțelepciunea statornică a cărților sfinte, și-am isbutit să-mi amăgesc sufletul cu nădejdi dulci și cu lacrimile ferbinți ale uitării. Și rugăciunea a potolit sbuciumul minții bolnave, și astfel nesiguranța a pus stăpânire pe mine. Mi se par închipuri toate câte s'au petrecut odinioară, după cum toate născocirile fantaziei de acum, îmi pare că s'au petrecut în adevăr.

Dupăcum vremea, acest distrugător etern, așează rugina ei de pulbere pe pânza unui măestru primitiv, ștergând trăsăturile feții și potolind pasiunea zugrăvită în ochii portretului, — tot astfel, imaginea scumpă a femeii albe s'a schimbat, — unele linii s'au șters, privirile și-au asfințit văpaia, — fără însă ca buzele înghețate să fi pierdut cătuși de puțin din surisul acela mistic, rece și enigmatic.

Spăimântătoare și fatală lege a prefacerii!...

Vrând să ne amintim icoana unui mort de mult, scump odinioară, întâlnim adeseori în cuget o vedenie străină, și cu cât întâziem mai mult în viață, cu atât îi recunoaștem mai puțin, în slaba noastră aducere aminte, pe ceice sunt dincolo de bine și de rău. Dacă ne lipsește un portret sau o fotografie, suntem siliți să împlinim cu fantazia noastră trăsăturile nedeslușite ale icoanei evocate.

Un prieten sau o rudă a plecat departe. Dar iată-l că se reîntoarce după ani mulți. Deși în acest răstimp slovele au adus vești și-au purtat solii de dragoste între cei despărțiți, ființele însă au trăit și s'au schimbat. Recunoașterea e anevoe...

Se înalță unui om de seamă o statuă. Dalta sculptorului n'a fost fericită. Nu prea seamănă marmora cu cel viu. Mai târziu însă, când cel astăzi în viață nu va mai fi, când oamenii vor fi alții, dupăcum vor fi și vremile, atunci — ciudat! — nu va mai semăna viețuitorul de acum cu eterna marmoră..., căci toți îl vor cunoaște așa cum ni l-a înfățișat opera măestrului și nu cum a fost el într'adevăr...

Stampele fotografice ne dau, fără multă siguranță, portretul lui Shakespeare. Noi îl privim îndelung, îl prindem în minte, și când pe scenă, în cortegiul de lumini bogate ale rampei, Romeo își cântă versurile de dragoste eternă, noi ne amintim o clipă imaginea genialului dramaturg, — îndoelnică stampă fotografică, — și în gândul nostru o împodobim cu nimbul adorației.

Poate că adevăratul Shakespeare rămâne străin de prinosul nostru, — și în locul lui, cine știe ce neguțător de vite de pe țărnișele Tamisei veacului al XVI-lea nu primește pe nedrept un omagiu de care nu-i vrednic și pe care nu l-ar pricepe.

Dacă însăși imaginile celor vii sunt atât de îndoelnice, pentru ce oare aș tăgădui adevărul icoanei triste pe care o port nedespărțit în suflet?... De îndată ce viețuește în mine, în cugetarea mea, în cavoul amintirilor mele, nu mai rămâne îndoială că ea a trăit cândva, trăește poate, înecată de umbră pământeană sau înconjurată de lumină veșnică...

Nu se poate născocire a minții care să

nu aibă o realitate, fie chiar și o realitate fantastică...

Poate, imaginea misterioasă ce-o port în suflet, să nu fie decât o contopire a tuturor ființelor cunoscute în viață, să nu fie decât veșmântul colorat al idealului meu de femeie, întruparea dorințelor mele de totdeauna... Nu știu. Știi atât că femeia albă care doarme în letargie neîntreruptă în sicriul sufletului meu, trăește pentru mine mai mult decât cei vii: e mai dragă, mai scumpă și mai adorată decât toate.

Adeseori, când ruga adorării o face să înțeleagă cât sufăr, reînvie, ia întruchipare, și ridicându-se ca un nor alb, plutește vie și armonioasă. Câteodată, se coboară lângă mine, în patul meu înfrigorat; o aud cum vorbește, — mă mângâie și cu privirea ei rece mă desmiardă.

Atunci e vie și gânditoare, și realitatea ei fantastică întrece cea mai crâncenă realitate a vieții de acum...

Mi-e atât de prietenoasă și de sufletu-mi atât de aproape, încât o strig pe nume, șoptindu-i rugător:

„O Claria, Claria!... misterioasa mea fecioară, lumina, durerea și desnădejdea mea!...”

De ce o chem astfel, nu știu; dar mie mi-e drag acest nume, și ea suride blând când îl vestesc.

Priviți-o!

Iată, se ivește albă și rece, în veșmântu-i tot atât de alb, luminos și eteric. Poartă toga romană, cu agrafă în semn cabalistic, iar pieptănătura pletelor întunecate îi atârnă bogat pe grumazii rotunzi și reci ca marmora. Ochii, ca mărgăritare negre, amintesc în chip ciudat nemărginitul mării, iar gura misterioasă și tragică, zâmbește rar, pătrunzător și fatal, ca o ferestruică de abis.

„O Claria, femeie albă cu zâmbetul straniu, o tu, cea mai fermecătoare decât vrăjite indice și misterioasă ca însăș creațiunea, — spune-mi cine ești, de unde vii, care-i rostul ființei tale luminoase și de unde izvorește lumina sufletului tău?...”

„Nu întrebă. Sunt aceea pe care nu o cunoști, fiindcă sunt însăș taina ta. Află numai atât că umbra mea hotărește al tău destin, și că mă vei cunoaște abia atunci, când vei rămâne fără umbră. Caută-mă pretutindeni; nu-ți frânge mâinile și nu-ți sfâșia veșmintele de durere, când nu mă vei găsi... Surisul meu îți va lumina veșnic calea, căci eu sunt Claria — femeia albă — Claria, așa cum mi-e drag să mă numești, cu toate că numele meu e”

.
.

Corneliu Moldovanu.

Shakespeare.

Iuliu Caesar.

Trad. din englezește de I. Borcia.

(Stârșit.)

Actul V.

Scena I. Câmpiile dela Filippi.

(Intră Octaviu, Antoniu și oștirea lor).

Octaviu. Acum, Anton, ni s'a 'mplinit nădejdea;
Ziceai: dușmanul n'o să se coboare,
Ci o să stea pe dealuri și 'nălțimi:
Dar nu-i așa; oștirea lor e-aici;
Ei vor să ne dea lupta la Filippi,
Să ne răspundă făr' să-i fi 'ntrebat.

Antoniu. Aș, eu le văd în inimă, și știu
De ce fac astfel: poate, au de gând
Să-și caute alte locuri; se coboară
Cu vitejie de fricoși, voind
Să ni se pară c'ar aveă 'ndrăzneală;
Dar nu-i așa. (Intră un sol).

Solul.

Stați gata, căpitani:

Dușmanul vine 'n șiruri de bătaie;
Și semnul crunt al luptei e 'nălțat,
Cevă ar trebui făcut îndată.

Antoniu. Octaviu, du oștirea ta încet
La mâna stângă pe câmpia largă.

Octaviu. La mâna dreaptă eu; mergi tu la stânga.

Antoniu. De ce-mi strici planu 'n clipa asta grea.

Octaviu. Eu nu ți-l stric; dar vreau să fac așa.

(Marș. — Tobe. Intră Brutu, Cassiu și oastea lor; Luciliu, Titiniu, Messala și alții.)

Brutu. Ei s'au oprit și vor să ne vorbească.

Cassiu. Stați: noi ieșim ca să vorbim cu ei.

Octaviu. Antoniu, să dăm semn să 'nceapă lupta?

- Antoniu.** Nu, Caesar, s'aşteptăm năvala lor.
Hai; căpitanii vor să schimbe-o vorbă.
- Octaviu.** Nu vă mişcaţi pân' s'o da semn.
- Brutu.** La vorb', apoi la faptă: — nu-i așa?
- Octaviu.** Nu că ne plac, ca vouă, vorbele.
- Brutu.** O faptă rea nu-i cât o vorbă bună.
- Antoniu.** La fapte rele tu dai vorbe bune,
Dovadă rana 'n inima lui Caesar;
Făcând-o, tu strigai: „Trăiască Caesar!”
- Cassiu.** Anton, ce poate fapta voastră, nu ştim;
Dar vorba las' albinele din Hybla¹⁾
Fără de miere.
- Antoniu.** Nu şi făr' de ac.
- Brutu.** Ba da, şi făr' de svon; căci le-aţi furat
Şi zumzetul, Anton; şi, prea cumînţi,
Ameninţaţi 'nainte de-a 'nţepă.
- Antoniu.** Voi n'aţi făcut așa, nemernicilor,
Când vă ciocniraţi cruntele pumnale
În coastele lui Caesar: voi rânjiaţi,
Ca moima, dinţii, vă târaţi ca câinii
Şi sărutaţi picioarele lui Caesar
Ca nişte slugi, când blestematul Casca,
Ca o potaie, îl izbi pe Caesar
Pe dinapoi în ceafă. O fărnici!
- Cassiu.** Fărnici! — Brutu, mulţumeşte-ţi singur:
Această limbă, azi, nu te jignia,
De ascultai părerea mea.
- Octaviu.** La lucru: dacă asudăm la vorbă,
La faptă vor făşni mai roşii stropi.
Priviţi —
Trag spada 'ncontra unor urzitori;
Când credeţi c'o să intre iar în teacă?
Atunci când vor fi răsbunate-acele
Treizecişitri de răni ale lui Caesar;
Sau când va fi sporit alt Caesar prada,
Căzând de spada vânzătorilor.
- Brutu.** Caesar, nu poţi să cazi prin vânzători,
De nu-i aduci cu tine.
- Octaviu.** Cred şi eu;
N'am fost născut să pier ucis de Brutu.
- Brutu.** O, de-ai fi cel dintâi din neamul tău,
Nu ți-ai putea găsi sfârşit mai vrednic.
- Cassiu.** Un băieţuş, nevrednic de-aşa cinste,
Tovarăş cu un caraghios şi-un craiu!
- Antoniu.** Tot vechiul Cassiu!
- Octaviu.** Haide-acum, Antoniu! —
Dispreţ, haini, svărlim în faţa voastră:
Dacă 'ndrăzniţi, veniţi la luptă astăzi;
De unde nu, când veţi aveà voi poftă.
(Ies Octaviu, Antoniu şi oştirea lor.)
- Cassiu.** Hai, suflă, vânt; sări, val; şi 'noată, luntre!
E-aici furtuna, totul e în joc.
- Brutu.** Luciliu! Vino; un cuvânt.
- Luciliu.** Stăpâne?
(Brutu şi Luciliu vorbesc la o parte.)
- Cassiu.** Messala, —
- Messala.** Căpitane, ce-i?
- Cassiu.** Messala,
Chiar azi e ziua 'n care m'am născut.
Dă-mi mâna ta şi fii tu mărturie,
Messala, că 'mpotriva vrerii mele,
Ca şi Pompeiu, eu sunt silit să pun
În joc pe-o luptă libertatea noastră.
Tu ştii cât țin de mult la 'nvăţătura
Lui Epicur: acuma m'am schimbat
Şi cred în parte 'n prevestiri şi 'n semne.
Venind din Sardes, doi puternici vulturi,
Lăsându-se pe steag, stătur' acolo,
Mâncând din mâinile ostaşilor;
Ei ne 'nsofiră până la Filippi:
Ci 'n dimineaţa asta au sburat,
Şi 'n locul lor vin ulii, cioare, corbi,
Privind din sborul lor în jos la noi
Ca la bolnave prăzi: şi umbra lor
Îmi pare-un baldahin fatal, sub care
Oştirea zace, gata să-şi dea duhul.
- Messala.** Nu crede.
- Cassiu.** Eu nu cred decât în parte;
Căci eu sunt treaz la minte, hotărît
Să 'ntâmpin liniştit orice primejdii.
- Brutu.** Aşa, Luciliu.
- Cassiu.** Acuma, scumpe Brutu,
Să ne ajute zeii să putem
În dragoste şi pace să trăim.
Dar indoios fiind ce-i omenesc,
Să socotim cu cea mai rea 'ntâmplare.
De pierdem lupta, 'i cea din urmă oară
Că mai vorbim acuma împreună:
Ce eşti atunci hotărît să faci?
- Brutu.** Precum mă 'nvaţ' acea filosofie
Ce mă făcu să bănuiesc lui Cato
Că şi-a luat vieţa: — nu ştiu cum,
Dar mi se pare laş şi ruşinos
Să-ţi curmi de frica viitorului
Vieţa: — înarmat cu nepăsare,
Aştept ce-i scris de 'naltele puteri
Ce cârmuesc în lume.
- Cassiu.** Dacă pierdem
Această luptă, suferi să te ducă
Pe uliţele Romei în triumf?
- Brutu.** Nu, Cassiu, vrednice Roman, nu crede
Că Brutu o să meargă prins la Roma;
Prea mare suflet e. Dar azi se 'nchee
Ce începură lidele lui Marte.
Şi dacă ne vom mai vedea, nu ştiu.
Deci să ne zicem bun rămas pe veci:
În veci de veci rămâi cu bine, Cassiu,
De-o să ne mai vedem, ei, vom zâmbi;
De nu, atunci, ne-am despărţit cu bine.
- Cassiu.** În veci de veci rămâi cu bine, Brutu!
De-o să ne mai vedem, ştiu c'om zâmbi;
De nu, așa-i, ne-am despărţit cu bine.
- Brutu.** Acum, porniţi. — O, dac'ar şti vreunul
Sfârşitul astei zile înainte!
Dar e de-ajuns că ea se va sfârşi,
Şi-atunci sfârşitul se va şti. — Să mergem!

¹⁾ Hybla, un munte şi un oraş cu acelaşi nume în Sicilia, renumite pentru mierea ce se produceă în împrejurimile lor.

Scena II. Acelaș loc. Câmpul de luptă.

(Sgomot. Intră Brutu și Messala.)

Brutu. Zor, zor, Messala, zor, du aste semne
Legiunilor din partea cecalaltă:
Să dea năvală toate; căci eu văd
C'aripa lui Octaviu e slabă,
Ș'un iuruș îndrăzneț o va sdrobi.
Zor, zor, Messala: zi să vie toete.
(Iese.)

Scena III. Acelaș loc. Altă parte a câmpului.

(Sgomot. Intră Cassiu și Titiniu.)

Cassiu. O, vezi, Titiniu, vezi, mișeii fug!
Eu m'am făcut vrăjmașul oastei mele:
Acest stegar al meu porni la fugă,
L-am stins, fricosul, steagul i-l luai.

Titiniu. O, Cassiu, Brutu s'a grăbit prea mult;
Simțindu-se mai tare ca Octaviu,
Ostașii lui au început să prade,
Pe când Anton ne-a 'nconjurat pe toți.
(Intră Pindar.)

Pindar. Fugi, fugi, Măria ta, fugi mai departe;
Antoniu e în corturile tale:
Fugi deci, slăvite Cassiu, fugi departe.

Cassiu. Țst deal e 'ndepărtat de-ajuns. — Titiniu;
Ce arde-acolo, corturile mele?

Titiniu. Ele, Măria ta.

Cassiu. De mă iubești,
Încalecă pe calul meu, dă-i pinteni,
Pân' te va duce la acele oști
Și iarăș înapoi, să știi și eu
De-s prieteni sau dușmani acele oști.

Titiniu. Mă voiu întoarce repede ca gândul.
(Iese.)

Cassiu. Mergi, Pindar, urcă-te mai sus pe deal;
Vederea mea e scurtă; uită-te
După Titiniu, spune-mi ce se vede.
(Pindar se urcă.)
Aceasta-i ziua 'n care m'am născut:
Sorocul meu acum s'a 'ndeplinit
Și unde-am început, o să sfârșesc;
Al vieții mele cerc s'a încheiat.
Ce vești, băiete?

Pindar (de sus.) O, Măria ta!

Cassiu. Ce vești?

Pindar (de sus.) Titiniu e de tot inconjurat
De călăreți ce se reped spre el; —
Și el dă zor. — Acum ei l-au ajuns; —
Acum, Titiniu! — Se dau jos: — Și el: —
E prins: — (strigăte) — și-auzi! — Ei chiue
izbândă.

Cassiu. Coboară-te, nu te uită mai mult. —
O, laș ce sunt, să mai trăesc atâta
Să-mi văd pe cel mai bun prieten prins
În fața mea!
(Pindar se coboară.)
Băiete, vino 'ncoace:
În Parthia robitu-te-am pe tine;
Și, dăruindu-ți vieța, te-am jurat
Că, orișice ți-aș porunci, vei face.
Acuma ține-ți jurământul tău;

Fii liber; și cu spada asta bună,
Ce-a străbătut prin inima lui Caesar,
Străpunge pieptul ăsta. Nu-mi răspunde:
Aici mănunchiul; și când fața mea
Va fi acoperită ca acum,
Străpunge-mă. — Caesar, ești răbunat
Cu-aceeaș spadă care te-a ucis.

(Moare.)

Pindar. Sunt liber; totuș n'aș fi vrut să fiu,
Dac'ar fi fost dup'al meu gând. O, Cassiu!
Departa 'n lume Pindar se va duce,
Unde Roman în veci nu-l va află.
(Iese. Reintră Titiniu cu Messala.)

Messala. E numai schimb, Titiniu; căci Octaviu
E 'nvins de oastea vrednicului Brutu
Ca oștile lui Cassiu de Antoniu.

Titiniu. Aceste vești vor mângăia pe Cassiu.
Messala. Unde-l lăsași?

Titiniu. De tot nemângăiat
Cu Pindar, robul său, pe dealul ăsta.

Messala. Nu-i el acel ce zace la pământ?

Titiniu. Nu zace ca un viu. O, inimă!

Messala. Nu-i el acela?

Titiniu. Nu, a fost, Messala,
Dar Cassiu nu mai e. O, soare-apune,
Precum te culci spre seară 'n raze roșii,
S'a stins în roșu sânge ziua lui, —
S'a stins al Romei soare, ziua noastră;
Nori, neguri, rele vin; am mântuit!
Ne'ncredere 'n izbânda mea-l ucise.

Messala. Ne'ncredere 'n izbândă l-a ucis.
Făt al Melancoliei, Nălucire,
De ce-arăți minții lesne crezătoare
A oamenilor lucruri ce nu sunt?
O, Nălucire, grabnic zămisliță,
În veci tu nu te naști într'un ceas bun,
Ci-omori pe mama care-ți dete vicață.

Titiniu. Ce-i, Pindar! Unde ești tu, Pindar?

Messala. Caută-l, Titiniu, eu mă duc la Brutu,
Ca să-i sfășiu urechile cu vestea:
Pot zice-așa; căci ascuțiș de-oțel,
Săgeți înveninate-ar fi tot astfel
Urechilor lui Brutu de plăcute
Ca vești de-acest cuprins.

Titiniu. Te du, Messala,
Eu voiu căută pe Pindar pân' atunci.

(Messala iese.)

De ce mă trimiseși, viteze Cassiu?
Nu întâlnii pe-ai noștri? N'au pus ei
Pe fruntea mea cunună de izbândă
Ca să ți-o dau? Nu-i auziși strigând?
Vai, toate tu le-ai tălmăcit greșit!
Dar ține-aceste flori pe fruntea ta;
Îmi zise Brut al tău să ți le dau,
Și eu ascult. — O, Brutu, vino 'n grabă
Și vezi cum am cinstit pe Caiu Cassiu. —
Cu voia voastră, zei: — așa se cade
Unui Roman: dă-mi, Cassiu, spada ta,
Să-mi sfășie și mie inima. (Moare.)

(Sgomot. Reintră Messala, cu Brutu, junele Cato, Strato, Volumniu și Luciliu.)

Brutu. O, unde zace trupul lui, Messala?
Messala. Acolo; și Titiniu îl jeleşte.
Brutu. Titiniu e cu fața 'n sus.
Cato. E mort.
Brutu. O, Iuliu Caesar, ești puternic încă!
 Duhul tău umblă și ne 'ntoarce spada
 Spre inimile noastre. (Sgomot îndepărtat.)
Cato. O, Titiniu!
 Vezi nu l-a 'ncununat pe mortul Căssiu?
Brutu. Mai sunt în vieță doi Romani ca ei? —
 Tu, cel din urmă dintre toți Romanii,
 Rămâi cu bine. E cu neputință
 Să-ți nască Roma seamă. — Fraților,
 Îi datoresc cu mult mai multe lacrimi
 Decât mă veți vedea acum vărsând. —
 Găsi-voiu timp, Cassiu, găsi-voiu timp. —
 Veniți, trimeteți trupul lui la Thasos:
 Nu-l vom înmormânta aici pe câmp,
 Să nu ne tulbure. — Luciliu, haide; —
 Și haide, june Cato; — toți pe câmp. —
 Labeo și Flaviu, ridicăți estirea: —
 Trei ceasuri sunt; Romani, până 'n de seară
 Vom încerca norocu-a doua oară.
 (Ies.)

Scena IV. Acelaș loc. Altă parte a câmpului.
 (Sgomot. Vin, luptându-se, ostași din amândouă taberele; apoi
 Brutu, junele Cato, Luciliu și alții.)

Brutu. O, fraților, mai țineți fruntea sus.
Cato. Mișei, cari n'o fac! Cine mă urmează?
 Eu numele mi-l strig peste câmpie:
 Aici sunt, al lui Marcu Cato fiu!
 Dușman tiranilor, prieten țării;
 Sunt eu, sunt al lui Marcu Cato fiu!
 (Năvăleşte asupra dușmanului.)

Brutu. Și eu sunt Brutu, Marcu Brutu, eu;
 Brutu, prieten țării, să mă știți!
 (Iese năvălind asupra dușmanului Junele Cato e biruit și cade.)

Luciliu. Căzuși, o, june și viteze Cato?
 Da, ai murit cu fală ca Titiniu;
 Fii preamărit, fiu vrednic al lui Cato.

Întâiul ostaș. Hai, dă-te prins, sau mori
Luciliu. Eu mă dau prins,
 Dar numai ca să mor, îți dau cât vrei
 (Dându-i bani.)

Să mă omori numai decăt; ucide
 Pe Brutu și făleşte-te cu moartea-i.

Int. ostaș. Să nu-l ucidem. — Ce mai rob de seamă!

Al doilea ostaș. Loc! Spuneți lui Anton că Brutu-i
 prins.

Înt. ostaș. Mă duc cu vestea: iată căpitanul.
 (Intră Antoniu.)

Brutu e prins, e prins, Măria ta.
Antoniu. Dar unde e?

Luciliu. La adăpost, Anton; la adăpost:
 Cutez a-ți spune că niciun dușman
 Nu va putea să-l prindă viu pe Brutu:
 Păzească-l zeii de așa rușine!
 De-l veți găsi pe el ori viu ori mort,
 Îl veți găsi drept Brutu, drept el însuși.

Antoniu. Nu-i ăsta Brutu, prietene, ci-ți spun,
 Nu-i mai puțin la preț; păziți-l bine,
 Dar dați-i toată cinstea: mi-ar plăcea
 Să am așa prieteni, nu dușmani.
 Cătați de este Brutu viu sau mort;
 Și ne vestiți în cortul lui Octaviu
 De tot ce s'o 'ntâmplă.
 (Ies.)

Scena V. Acelaș loc. Altă parte a câmpului.
 (Intră Brutu, Dardaniu, Clitu, Strato și Volumniu.)

Brutu. Veniți, sărmani prieteni, căți mai sunteți,
 Să odihnim aici pe-această stâncă.

Clitu. Statiliu dete semnul cu făclia;
 Dar nu s'a mai întors, Măria ta,
 El e, de bună seamă, prins sau mort.

Brutu. Șezi, Clitu; da, ucidere-i lozinca;
 E datină acum. Ascultă, Clitu.
 (Îi șoptește.)

Clitu. Ce, eu, Măria ta? Nu, pentru-o lume.

Brutu. Să nu spui.

Clitu. Mă ucid mai bine eu.

Brutu. Ascultă tu, Dardaniu. (Îi șoptește.)

Dardaniu. Eu să fac
 Așa o faptă!

Clitu. O, Dardaniu!

Dardaniu. O, Clitu!

Clitu. Ce-a vrut să-ți ceară Brutu?

Dardaniu. Să-l ucid.

Privește-l, Clitu, a căzut pe gânduri
Clitu. Acum acest vas scump e plin de jale,
 De curge-afară chiar prin ochii lui.

Brutu. Volumniu, vino; am să-ți spun ceva.

Volumniu. Măria ta?

Brutu. Volumniu, ia seama:
 Duhul lui Caesar mi s'a arătat
 În două nopți, — la Sardes mai întâiu
 Și-azi-noapte-aicea la Filippi 'n câmp:
 Știu, ceasul mi-a sosit.

Volumniu. O nu, stăpâne.

Brutu. Știu bine c'a sosit, Volumniu.
 Tu vezi, Volumniu, cum merge lumea;
 Dușmanul ne-a adus pân' la prăpastie,
 (Sgomot îndepărtat.)

Și e mai demn să ne-aruncăm noi singuri
 Decăt să zăbovim pân' ne-or impinge.
 Ții minte, împreun' am mers la școală:
 Pe-această veche dragoste, te rog
 Să-mi ții tu spada, când m'arunc în ea.

Volumniu. Aceasta nu-i o slujbă de prieten.
 (Sgomot îndepărtat.)

Clitu. Fugi, fugi, Măria ta; nu zăbovi.

Brutu. Rămâi cu bine; — și tu; — și tu, Volumniu. —
 Strato, ai fost cuprins de somn tot timpul;
 Rămâi cu bine, Strato. — Cetățeni,
 Mi-e vesel sufletul că 'n toată vieța
 Dădui numai de oameni credincioși.
 Prin ziua asta trist' aveă-voiu slavă,
 Cum n'o să aib' Octaviu și Anton
 Din biruința asta 'njositoare.

Deci, bun rămas; căci Brutu a sfârșit
Acum de spus povestea vieții sale:
Pe ochi mi-atărnă noapte; trupul meu
Dorește liniște, căci s'a trudit
Doar numai ca s'ajungă ceasul ăsta,

(Sgomot. Strigăte după scenă: Fugi, fugi, fugi!)

Clitu. Fugi, Doamne.

Brutu. Înainte! Vă urmez.

(Ies Clitu, Dardaniu și Volumniu.)

Strato, te rog, rămâi cu domnul tău:
Ai nume bun; vieța ta ți-a dat
Înfățișarea unui om de cinste:
Deci ține spada mea și 'ntoarce-ți fața
Când mă arunc în ea. Vrei, Strato, tu?

Strato. Dă-mi mâna 'ntăiu: și bun rămas, stăpâne.

Brutu. Rămâi cu bine, scumpe Strato. — Caesar,
Aibi pace-acum. Nu te-am ucis pe tine
Așa voios cum măucid pe mine.

(Se aruncă în spadă și moare. — Sgomot. Retragere. Vin Octaviu,
Antoniu, Messala, Luciliu și oaste.)

Octaviu. Ce om e-acela?

Messala. Servitorul lui. —

O, Strato, unde e stăpânul tău?

Strato. El a scăpat, Messala, de robie.

Biruitorii pot cel mult să-l ardă.

Căci Brutu singur s'a invins pe sine,

Și nimeni nu se va fâli cu moartea-i.

Luciliu. Așa a trebuit s'aflăm pe Brutu. —

Îți mulțumesc, o Brut, c'ai dovedit

Că n'a grăit Luciliu minciună.

Octaviu. Câți l-au slujit pe Brut, îi iau în slujbă. —

Voinice, vrei să fii de-acum cu mine.

Strato. Da, dacă se 'nvoește și Messala.

Octaviu. Te rog, Messala.

Messala. Cum a murit stăpânul meu, o Strato?

Strato. S'a aruncat în spada ce-i ținui.

Messala. Octaviu, ia-l pe-acela ce făc

Stăpânului cea de pe urmă slujbă.

Antoniu. Acesta fu Romanul cel mai vrednic:

Ei, urzitorii toți, afar' de el,

Făcură fapta pizmuind pe Caesar;

El singur, dintr'un mare gând cinstit,

Spre binele obștesc, a mers cu ei,

Vieța i-a fost vrednică; și astfel

Într'insul elementele unite,

Încât Natura se putea scula

Să zică lumii 'ntregi: „A fost un om!”

Octaviu. Să-i facem, după vrednicia lui,

Înmormântarea cum i se cuvine.

În cortul meu să zacă azi, la noapte,

Ca un ostaș, cu cinste așezat.

Acum chemați tot câmpul la odihnă;

Iar noi să mergem să 'mpărțim dobânda

Acestei zile ce ne-a dat izbânda.

(Ies.)

Dări de seamă.

Vasile Pop, *Iubirea e biruitoare*. București, 1911.
Editura „Minervei”. 250 pag. în 8°. Prețul: 2 lei.

La începutul activității sale, d-l Vasile Pop avea o opinie publică mult mai simpatcă. Critica se ocupă de dânsul. Revistele i se deschideau cu plăcere. Și numele lui se înșiră în rând cu bunii noștri prozatori mai tineri. Ceeace îl făcea să fie socotit erau, fără îndoială, diferitele lui calități de modestie și de seninătate. Și anume, modestia subiectelor tratate și meșteșugul unei forme ușoare și senine. Ștregăriile din primele lui schițe și vioiciunea din vieța copiilor au atras prin sinceritatea lor. Îndrumătorii noștri literari deatunci, atât de ieftini în laude, pe cât de scumpi și de rezervați sunt astăzi în spunerea adevărului, îl asemănau chiar cu americanul Edgar Poe, prevestindu-i un mare viitor. Dar, fie că d-l Pop s'a lăsat măgulit de aceste epitețe, fie că s'a lăsat târit de dorul popularității, s'a oprit repede în evoluția sa. De câțiva ani încoace cărțile d-sale apar mereu și-și au, probabil, acelaș număr de cetitori. Eminentă critică însă tace și rămâne cu totul nepăsătoare față de producția d-sale. Numai câte-o ironie îl mai răsplătește de toată străduința și îl amenință cu bagateli-zarea.

Îmi explic însă foarte lesne mărirea și căderea acestui autor. Mărire și cădere relativă, bine înțeles.

Autodidact, eșit din haosul muncitorimei de fabrici, etern preocupat de nevoile vieții, literatura a ajuns pentru dânsul repede un mijloc de existență. Lipsit de liniștea și de timpul necesar de a se concentra și a ridică publicul spre sine, s'a coborât el la public și a tratat subiecte pe gustul mai puțin cultivat al cetitorilor preseii zilnice bucureștene. Mai ales lucrurile de senzație, faptele bizare și glumele forțate au intrat ca elemente nouă în schițele și nuvelele lui, înlocuind cumva seninătatea dela început, căutând a linguși toate predispozițiile unui public de tranziție. La aceste s'au mai adăugat apoi și câteva tendințe sociale de ordin prea elementar, cari contribue și ele întru câtva la coborîrea nivelului artistic al acestor scrieri.

Volumul de față ne aduce dovezile cele mai nouă la această afirmație. El este întreg consacrat tot atmosferei erotice, la care d-l Pop a luat în anii din urmă mai ales refugiu, pentru a-și satisface mai ușor ambiția, de a-și vedea volumele sub pernele tinerimei. Pe un ușor fond de melancolie romantică autorul caută să ne facă diferite teorii și să desfășure discuții în jurul unei serii întregi de cazuri de iubire, uneori cu scopul de a ne emoționa, de altădată pentru a fi instructiv. Dela cazurile cele mai inofensive ale platonismului, până la rătăcirile cele mai tragice și la crimele din amor, cum se cetesc din știrile ziarelor,

d-l Pop se inspiră și se silește, adeseori în mod forțat, să antreneze pe cetitori. Întâmplările descrise sunt mai mult banale și nu se potrivesc pentru cercetări sociale și psihologice, cum se pare că autorul voește. Discuția e greoaie și glumele căutate și toate măsurile de a impresiona sunt lipsite de finețe.

Ceeace voește să ne dovedească prin bucățile acestei cărți, este tendința evidentă de a pleda cu fapte și vorbe pentru biruința amorului. În legătură cu diferite incidente se ridică ipoteze, de dragul concluziunii, că iubirea triumfează și se răsbună. Se intră, ce e drept, cu oarecare rezervă și în tratarea unei iubiri mai libere și a altor asemenea probleme, bune de știut de fetele mari de a doua mână. Neapărat nu știința, ci mai mult un grad de bun simț de diletant este la baza acestor reflexiuni morale în jurul atâtor logodne, ceruri, împăcări, sinucideri și asasinat, teribile uneori.

lată și câteva pilde din întâmplările tratate. În prima bucată o logodnică restituie verigheta locotenentului Adrian, în a cărui dragoste nu mai are încredere, din pricina că ea nu poate admite ideea, ca logodnicul să fi iubit pe altcineva înaintea ei. Iar locotenentul Adrian își taie în salon vinele dela amândouă mâinile și moare, ca să dovedească, poate, că dragostea e biruitoare. În a doua bucată se desface o nouă logodnă, deoarece d-șoara Olga este de credința, că dragostea trebuie să reziste oricărei tentațiuni, căci „tinerii nu pot fi fericiți într'o căsătorie decât dacă amândoi sunt de aceeaș curăție“. Urmează apoi un tip interesant de socialistă, care vrea să fugă dela părinți, deoarece anumite cărți „umanitariste“, ce a citit, au convins-o că orice fată „trebuie să trăiască cum vrea ea și nu cum vrea lumea“. O altă temă este cea din „Sub farmecul iubirei“, unde frumoasa văduvă Sofia se sinucide, după ce glonțul, cu care a atacat pe amantul ei dela cavalerie n'a nimerit. Imediat apoi ne descrie o poveste cu peripeții, care termină cu apelul părintesc: nu vă sinucideți! „Aveți curajul de a trăi!“ — sună acest apel — „de a vă făuri voi singuri o vieță, de a munci pentru existență, pentru dragostea și fericirea voastră, căci veți fi admirați ca niște tineri, a căror iubire n'a fost de slăbănogi și neputincioși“...

Din aceste puține indicații, destul de caracteristice pentru direcția de muncă a d-lui Pop, v'ați putut convinge, că motivele cu cari operează d-sa, sunt uneori prea convenționale și cu totul lipsite de adâncire de suflete, de oameni și de fapte. De sigur însă bizareria și până la un punct brutalitatea pildelor d-sale ating un mare grad de exagerare. În bucata „Sfânta“, în care niște țărani beți din timpul revoluției dela 1907 necinstesc pe proprietăreașă moșiei, morala fabulei e lipsită încalte de orice subtilitate și chibzuință „căci batjocorirea ei ținuse mai multe zile la rând, pentru ca toți țărani din sat să se poată face vinovați de aceeaș nelegiuire față de dânsa“...

Hotărît, drasticitățile aceste și neputința de a le păzi de banalitate, râvna de a obține succese cu accidente zilnice de senzație, precum și intențiile aceste de moralizare, pot fi spre gustul unui public anumit, dar ele nu constituie pentru autor decât o cale ade-

menitoare spre romanul de foileton. Și o spunem aceasta vechiului nostru prieten, căci e timpul ca d-sa să revină la matcă și, cinstindu-și singur talentul mai presus de orice interes, să-și cinstească și felul de a munci și să caute să ne ridice iarăș în regiunea începuturilor sale cel puțin, căci această proză convențională este tot ce se scrie astăzi mai fad pentru oamenii cu oarecare cultură literară.

✽

Al. T. Stamatiad și C. Riuleț, *Femei ciudate*. Piesa într'un act. București, 1911. 53 pag. în 8°. Prețul: 1 leu.

Sunt o serie de semne în mișcarea literară mai nouă, cari ne îndeamnă să fim ceva mai severi față de vădita trâmbițare a debuturilor dramatice din timpul din urmă. Cu toată cunoscuta noastră sărăcie de opere de teatru, nu este bine să ne obișnuim cu preamărirea asta exagerată a tuturor încercărilor, căci ar însemna să trecem la alt extrem. După scepticismul din trecut față cu producția dramatică originală, am trece, prin sistemul ăsta de propagandă și reclamă, la un hal de optimism, dăunător orientării. Ne facem această rezervă mai cu seamă față de prefața, cu care d-l Gârleanu s'a pripit pe semne să dea piesei de față o prea înaltă sancțiune. În biletul de recomandare acordat acestei broșuri, amicul nostru ne surprinde cu următoarea constatare: „După părerea mea, piesa asta poate sta alături cu cinste lângă multe din ale lui Strindberg“...

Cetiți bine: piesa „Femei ciudate“ a tinerilor noștri începători poate sta alături de multe piese ale lui Strindberg! Lângă care anume? De ce nu precisează un singur titlu de dramă socială de a colosului dela Nord, ca să vedem, spre gloria literaturii noastre, cum pot să stea alături Stamatiad-Riuleț cu marele Strindberg? Faptul că și unul și celalalt tratează un suflet ciudat de femeie înseamnă oare o identitate de talente? O mare rătăcire, de care e bine să ne desvățăm! Căci cum nu-i d-l Delavrancea un Shakespeare al Românilor, nici orice nuvelist al nostru un Maupassant, nu poate fi nici fiecare riuleț un șuvoi puternic. Sunt unele asemănări, cari profanează.

Spunem observațiile aceste în principiu și pentru a ne salvă datorita față de justefa proporțiilor, dar incolo nu avem vreun gând rău împotriva autorilor noștri tineri. Dimpotrivă, noua lucrare ni se prezintă cumva mai simpatică și mai încheșată, ca un anumit volum de versuri, mult mai ciudate decât un suflet de femeie, și despre care am vorbit la acest loc. Comparațiile să se facă totdeauna în raport cu munca noastră intelectuală, nu cu a altora și calitățile ies ușor la iveală. Pentru d-l Stamatiad, de pildă, volumul acesta constituie un pas spre înseninare și o ieșire din atmosfera decadenței prea nebulose și maladive a versurilor sale. Și acesta este un merit pe cât de modest, pe atât de promițător. A scrie o piesă, fără patimile unui manierism afectat, a lăsa la o parte avânturile în regiunile abracadabrante, este ceva ce trebuie recunoscut.

Subiectul piesei face parte din seria de fenomene

psiho-patologice a sufletului femeiesc, așa cum îl analizează astăzi scriitorii moderni din toate țările. Place dintr'un inceput sobrietatea stilului și simplitatea convorbirilor și se resimte o doză de nerv, ca probă de agilitate în confecționarea unei lucrări dramatice, deșteptătoare de interes. Acțiunea evită prisosuri și se leagă strâns. În fond o mică picanterie, bine încadrată.

Doi bărbați tineri, căsătoriți de curând, sunt înșelați de nevestele lor. Cel dintâiu, Dragu, este nuvelist și fire sentimentală. El numește cazul tradării „o murdărie” și se resemnează, retrăgându-se în camera sa mobilată, pentru a medita asupra „întunecului adânc, care se chiamă inimă femeiască”. Cel de al doilea, Casimir, este un tânăr rus, de specie mai violentă, care știe că nevastă-sa l-a înșelat, dar, în loc de a o alungă, o menajază cu lovituri de bice și o ține astfel lângă sine, ca pe un câine dresat. „Sunt ani — zice Casimir — de când mă plictisesc două animale: o femeie și... un câine. Amândouă sunt de pripas: n'am umblat după ele, mi-au căzut așa din senin în spinare. Nu le-am alungat și poate că dacă le-alungam, n'ar fi plecat; nu le-am ținut legate și poate dacă le-aș fi ținut, ar fi cântat. Am trăit așa împreună, pentru că ne obișnuisem. În aceasta vreme am avut un singur apărător: biciul!...”

Sunt destul de bine fixate aceste figuri și, cu toată deosebirea lor de temperament, problema pentru toți rămâne aceeași: greutatea de a cuprinde și tălmăci cu precizie căderea femeii. Încercarea de a deslegă problema se face cu o intrigă iscusită. „Femeia”, — așa-i zice pur și simplu soției Rusului, cu toate că nu s'a putut gândi la femeie în general, — fugind de

biciu și trecând pe lângă camera lui Dragu, intră și conjură pe acesta să-i acorde adăpost. Respinsă categoric, ea pleacă pe stradă și în urma ei dă busna în casa lui Dragu, Rusul fioros cu biciu, care o caută s'o bată. Intre cei doi bărbați înșelați se încinge o convorbire, care vrea să semene a „ședință de psihologie”, cum spune autorul și se rostesc cuvinte despre sufletul straniu de femeie, care „iubește și totuși înșală... când poate”. Ședința este însă brusc întreruptă. Revine „femeia”, soția Rusului și cere iertare soțului. Împăcarea se face și tânăra păreche părăsește pe Dragu. Deodată se aud deafară vaete: o bate din nou cu biciul. Femeia țipă îngrozitor. Iar sentimentalul nuvelist Dragu cade pe scaun și se adâncește în reflexiuni asupra acestui mister din sufletul femeii...

Sfârșitul acesta picant e sensationnal și explică, pe lângă celelalte abilități, succesul, pe care piesa l-a avut, în câteva reprezentații ale trupei „Davila”. Neapărat, problema reală a enigmei cu pricina d-nii autori nu au dus-o mai departe. Tipul de femeie histerică nu a fost înfățișat aici în o fază nouă, căci superioritatea forței bărbătești asupra sufletului bolnav de femeie au mai descris-o alții, cu oarecari adâncimi. Cele câteva teorii reșete și timide ale tinerilor noștri autori despre această complexă cestiune rămân încă la suprafață și dispar cu totul în mișcarea îndemnată în jurul întâmplărilor descrise. Cu talentul acesta de imbinare a unei intrigi ușoare, cu respectul acesta pentru formă și pentru cestiuni mai puțin banale se poate aștepta o continuare a activității celor doi. Numai să nu-i mai punem alături de Strindberg; căci e prea de vreme și ni-i deochiăm.

II. Chendi.

Cronică.

Serbările culturale din Sibiiu. — Impresii — (II). Urmez cu impresiile mele dela serbările culturale din Sibiiu, fiindcă laudele colegilor dela „Noua Revistă Română” și dela „Vieța Românească” m'au măgulit și mi-au trezit vanitatea de-a trece la nemurire. Cronicarul revistei d-lui Motru mă asigură că în istoria literaturii române pe care o va scrie d-sa va releva aceste impresii ca tot atâtea pagini nepieritoare în evoluția noastră culturală — la rândul meu îi făgăduiesc că în istoria literaturii pe care o voi scrie eu mă voi revanșa, — iar revista d-lui Stere, după o îndelungată tăcere, ia iarăși notă de existența „Luceafărului”, reproducând aproape în întregime aceste impresii. În pudicitatea ei de față bătrână eliminează numai părțile erotice și strengărești, fiindcă i se par scrise cu o desinvoltură prea parisiiană. Mai continuu aceste impresii și de dragul frumoaselor chipuri, cari se publică în numărul de față.

Al doilea moment important al serbărilor culturale din Sibiiu a fost petrecerea cu jocuri naționale jărănești, la cari toate dansatoarele frumoase au

apărut în costum național. Sibiieni bășinași spun că o asemenea petrecere nu s'a mai pomenit în acest oraș. Meritul inițiativei îi revine comitetului central al „Asociațiunii”, care a crezut că face un bun serviciu culturii românești, luând în programul său de activitate și cultivarea porturilor și jocurilor naționale. Petrecerea a fost aranjată de tinerimea din Sibiiu, care din toamna trecută s'a constituit în societatea „Hora”, învățând mai multe jocuri naționale. La aranjarea petrecerii și-a dat binevoitorul concurs și „Reuniunea femeilor române” și în special prezidenta acestei reuniuni, d-na Maria Cosma, care a decorat foarte frumos și cu mult gust sala de dans.

După ce au intrat în sală scriitorii, cărora li s'a rezervat o lojă specială înfrumusețată cu verdeață, s'au început minunatele jocuri naționale. Frumusețea acestor jocuri nu se poate descrie. Țin să spun, însă, că mai mult au plăcut: Zuralia din Țară, De doi din Banat și Hora fetelor de pe Târnave. Mai ales această din urmă a fost admirată de toți. Grupul de fecioare cari cântau melodia acompaniată de fluerul flăcăului

din mijlocul Horei, păreau niște zâne din povești. Am văzut bătrâni venerabili, cari s'au emoționat până la lacrimi, privind acest joc lin și legănat de pe Târnavă. După încheierea jocurilor naționale s'au început dansurile obișnuite. În pauză un grup de elevi dela „Seminarul Andreian“ au jucat Călușerul și Bă-tuta cu multă vioiciune.

La petrecere toate dansatoarele erau îmbrăcate în port național. Mai bogat reprezentat a fost portul din Giurgeu, care a început să fie cel mai preferit dintre toate porturile. Mai slab a fost portul de Pădureancă. Eră și fals purtat și nepotrivit. Mai ales măciuca adusă în sala de bal a fost o lipsă de bun gust. S'a și răs pe socoteala ei. Un frumos costum din Romos a purtat d-na Goga, unul din Giurgeu d-na Brediceanu și altul din Banat d-șoara Comșa. Tot așa de frumoase au fost costumele d-șoarelor: Tulia Bogdan (Râșnov), Ileana Hamzea (Bran), Claudia Goga (Bărgău), Getta Tăslăuanu (Giurgeu), d-șoara și d-na Manta (Poiana Sibiului). Interesante au fost și costumele doamnelor: Iancu (Mohu) și Roșca (Ungra) și altele, cari îmi scapă.

Petrecerea din Sibiu a fost nouă pentru publicul din aceste părți, fiindcă pentru prima oară s'au purtat costume originale țărănești. Trebuie să amintesc că o parte a costumelor frumoase au fost împrumutate de școala de industrie, adică de d-na Cosma, care dispune de o colecție bogată.

Scriitorii s'au simțit într-o lume nouă și au rămas adânc impresionați de frumusețea românească, necunoscută a acestei lumi, pe care ar merită să o cunoască mai de aproape și colegii mei dela cele două reviste pomenite. Li asigur că nu le-ar părea rău dacă s'ar osteni până la noi. (C.)

⊗

Eminescu și Barițiu. Am pomenit în numărul trecut de deciziunea comitetului central al „Asociațiunii“ prin care a inițiat ridicarea câte unui bust lui Mihail Eminescu și Gheorghe Barițiu. Pentru a adună suma necesară, biroul central a adresat următorul apel către publicul românesc dela noi: „Comitetul central al „Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român din Ungaria“, urmând sentimentul de recunoștință și pietate obștească a neamului față cu marii bărbați cari l-au povățuit în drumul lui spre lumină, a hotărât în ședința sa din 13 Aprilie st. n. să ridice câte un bust aici în orașul nostru amintirii pururea vie a două figuri luminoase din trecut. Acești nemuritori sunt: Mihail Eminescu și Gheorghe Barițiu.

Pentru acest scop din partea „Asociațiunii“ s'au votat 1000 coroane, un început al contribuțiilor menite a realiza suma trebuincioasă.

Nu e nici o trebuință să încercăm a zugrăvi noi însemnătatea celor doi fruntași ai culturii noastre. Eminescu e în sufletul nostru, cântarea lui trăește mângâind și sbuciumând cu putere neînfrânt inimile românești. De asemenea Gheorghe Barițiu, care a des-gropat cu scrisul său trecutul sbuciumării noastre de veacuri pe acest pământ, trăește în conștiința publică a cărturării noastre.

Credem că și d-voastră veți binevoi a aprecia după cuviință importanța națională și culturală a acestei nizuinți — cea dintâi manifestare de acest fel a pietății noastre față de trecut — și de aceea Vă rugăm să ne sprijiniți cu obolul Dumneavoastră, îndemnând pe cunoscuți și prieteni să ne steie în ajutor la împlinirea acestui gând bun.

Contribuirile Vă rugăm să le trimiteți la adresa: „Biroul Asociațiunii“ Sibiu (Nagyszeben), strada Șaguna Nr. 6“.

Îndemnăm și noi pe cetitorii noștri să facă o propagandă întinsă ca să trimită cât mai mulți contribuiri la oficiul de cassă al „Asociațiunii“. Sperăm că se va putea adună suma necesară pentru realizarea acestei idei frumoase.

⊗

Muzeul A. Simu. La sfârșitul anului trecut am publicat mai multe reproduceri după operele de artă aflătoare în acest muzeu din București, însoțindu-le de câteva informații. Ca să atragem atențiunea publicului nostru asupra importanței acestui muzeu făcut de o inimă nobilă și înțelegătoare, reproducem câteva fragmente dintr'un articol al regretatului critic de artă, Th. Cornel, pe care l-a publicat în „Vieța socială“ (Nr. 1—1911).

„Muzeul care este factorul principal pentru întărirea și determinarea educației artistice, a fost cu desăvârșire părăsit la noi. Se poate spune că până în 1910, anul deschiderii Muzeului Simu, noi n'am avut un muzeu propriu zis și de Doamne-ajută“.

„Întâia impresie pe care o resimte vizitatorul, înaintea edificiului muzeului, este o impresie de armonie. Ochiul este plăcut surprins de forma severă, dar impunătoare, a templului grec, de simetrica dispoziție a liniilor esențiale ale fațadei, de sobrietatea elementelor decorative, atât de caracteristice arhitecturii eline clasice. Dar, aceasta a fost înțenția însăși a întemeietorului. El a dorit ca forma exterioară să impue ochiului un sens artistic, ca ea să deștepte din capul locului în vizitator acea evlavioasă curiozitate care predispuce pe om la o gândire de frumos, de artă. Alegând forma arhitectonică cea mai veche, dansul a ales elementul estetic care impresionează mai ușor atât prin caracterul de armonie desăvârșită al templului (Erechtheion), cât și prin universală reputație artistică a arhitecturii eline din vremea lui Pericles. În chipul acesta, forma edificiului este ea însăși un prilej de contemplare pentru vizitator și de primă indemnare către cunoașterea Frumosului, către acea deprindere intelectuală cu elementele cari constituiesc, în mod abstract, Frumosul.

Mai departe. Pătrunzând în interior, unde se găsește, înșiruindu-se, cinci săli încăpătoare, vizitatorul este mișcat de două realizări al căror scop precis intră tot în domeniul educărei artistice.

În primul rând este decorația interioară, care variază dela o sală la alta; cinci genuri de ornamentare, corespunzând fiecare unei arte anumite: greacă, romană, bizantină, renaștere și română. D-l Simu a vrut să sintetizeze fiecare gen, oprind din fiecare carac-

teristica lui definitivă, elementele cele mai distincte și mai pure. În modul acesta, ochiul nedepins de obicei cu deosebirea genurilor ornamentale, cu înțelegerea lor, și neavând ocazia să le întâlnească des, găsește aici un rezumat armonios al lor, o descriere a ornamentărei plastice, fie geometrică, fie florală, care și ea constituie un îndemn continuu către Frumos.

În al doilea rând vine lumina muzeului. Acest element impresionează în mod plăcut pe cel care vizitează muzeul. Felul cum cade lumina în săli (de sus și distribuită în mod artificial) produce în el o impresie odihnitoare și dătătoare de o vieță interioară neobișnuită. Această distribuție de lumină constituie de altfel o artă a parte, care, când este bine îndeplinită, înfrăuște hotărâtor asupra persoanelor cari intră în muzeu. Un muzeu se impune și prin această parte inerentă vieții lui. Operele expuse sunt mai în valoare, dacă lumina, care este pentru ele ceea ce este aerul pentru viețuitoare, să găsească într'un chip inteligent răspândită; dănele au nevoie de o lumină anumită, pentruca efectele căutate de artist să se afirme neștirbite. Lucrul acesta este așa de imperios încât unele lucrări cer o așezare specială. În Rijks-Museum din Amsterdam faimosul tablou Ronda de Noapte, al lui Rembrandt, se găsește până acum doi ani într'o sălișă prost luminată; din cauza asta, efectele erau mult micșorate; acum, fiind așezată în sala mare și având lumina de sus, opera genialului maestru a căpătat o extraordinară intensitate de efecte și de impresie. În muzeul Simu, problema luminei este desăvârșit rezolvată. Ambianța pe care o produce lumina bine distribuită, egalitatea de vibrație ce o are, căderea ei lină și deopotrivă de învăluitoare se impun atențiunii vizitatorului, care ajunge astfel să prețuiască sforțările cari au contribuit la această feerie atmosferică. În așa fel este văzul lui înfrăurit, încât, dacă ar vizita un alt muzeu cu o luminare defectuoasă, el va simți singur superioritatea Muzeului Simu, din acest punct de vedere.

Astfel, primii pași ai aceluia care vine întâia oară în contact cu forme de artă superioare sunt în chip rațional călăuziți. Până aici însă el a primit numai noțiuni elementare, numai o impresie de concepție, de sens, de rostul întâilor realizări, cari îl îndreptează către orizonturi mai largi, către năzuinți de frumusețe mai înalte.

Este ușor de înțeles că acela, căruia îi lipsește orice reazăm intelectual și sensibil în gustarea unei opere, se va îndreptă din capul locului către o sculptură sau o pictură cu o semnificare artistică inferioară. Dacă un muzeu ar cuprinde numai lucrări de acest fel, educația vizitatorului s'ar mărgini la un cerc foarte redus, ar fi nulă. Din contră, mijlocindu-i în acelaș timp și alte forme de artă, dânsul va procedă prin curiozitate la o comparație între ceea ce-i place și operele pe cari nu le pricepe. Repetând acest control, în câteva rânduri și slujindu-se de o călăuză serioasă, ajunge să întrezărească posibilitatea unei superiorități în acele lucrări pe cari le neglija la început, ori de cari își bătea joc. Prezența continuă a

operelor cari se exclud ca însușiri artistice înlesnește un control crescând asupra gustului și intelectului mulțimei."

„Ceea ce a văzut vizitatorul în preumblarea lui atentă în muzeu este mai ales expresia în mic a evoluțiunii artelor: picturală și sculpturală în veacul trecut. Prin urmare atențiunea lui se va exercită cu deosebire în cercul acestei activități artistice. Cunoscând această parte, inițiindu-se, fie singur, fie prin ajutorul celor competenți, în secretele artelor moderne, dânsul ajunge să pătrună și artele premergătorilor, maeștri ai Renașterii ori ai prerafaelismului recunoscut. Inițierea lui este o chestiune de timp și de efort. Muzeul Simu îi oferă cele mai de căpetenie clasificări sau școli, — năzuințele acestor școli, realizările lor tehnice, — prin unii din cei mai de seamă reprezentanți".

Recomandăm publicului dela noi, care se duce la București, să nu neglijeze a vizita acest templu de artă.

⊗

Liliacul. A venit iarăș luna lui Maiu, cu marea bogăție de flori de liliac. E cea mai răspândită și mai dragă dintre florile de primăvară și e tot atât de populară în cercurile aristocrației, ca și în grădinițele țaranilor. Satele noastre de pretutindeni înoată formal în ramurile acestui arbust cu florile roze și albe. În poezia noastră liliacul, sau melinul, formează adeseori subiectul catrenelor populare. În arta noastră pictorială Luchian ne-a dat tablouri nemuritoare, cu ramuri de liliac involt. Floarea aceasta binecuvântată, prin parfumul ei particular, prin frecvența ei în regiunile noastre, face așa zicând un cadru simpatic în jurul părții idilice a vieții noastre și merită aceste rânduri de recunoștință din partea unui admirator al ei.

Ne-am interesat întâmplător de soarta ei și am voit să vedem, de când a venit și pe plaiurile noastre. Căci liliacul este o floare orientală și-și are patria adevărată în Persia și în Afganistan, iar acum vreo patru sute de ani nu eră cunoscut în Europa centrală. Pe acolo liliacul e socotit de floare sfântă și lumea o închină lui Budha și-și face rugăciunile în umbra lui. A trebuit însă ca un doctor dela noi, Petru Matei Mattioli, doctorul de casă al Împăratului Ferdinand I., să se însuflețească mai întâiu de această podoabă, în drumul său prin înfloritul Orient și acesta, cum ne spun botaniștii, ne-a adus la 1554 întâiele rădăcini în țara noastră și ne-a hărăzit această dulce minune pentru veșnicie. „Syringa persica“ îi zic învățații, iar numele „liliac“ al nostru este cuvânt păstrat direct din turcește, cum îl pronunță Perșii de astăzi...

Cuvine-se deci cu adevărat, să te preamărim pe tine, fericite doctor, care prin o floare ai adus atâta seninătate pe plaiurile noastre părăginite. Voi toți, cari iubiți și vă împlețiți cununi de liliac; poeți, cari căutați inspirații prin arbusturile aceste cu doldore de flori liliachii, nu uitați pe Petru Matei Mattioli și aduceți-vă aminte de fapta adânc omenească și estetică ce-a săvârșit, dându-ne liliacul.

⊗

Un roman cu tendințe vinovate. Cetim în revistele străine recenzii, din nenorocire favorabile, despre o nouă operă a cunoscutului publicist evreu, de origine din România, a lui Marcu Brociner. Acest publicist, inamic al nostru, a mai tratat el și de altădată subiecte tendențioase din viața socială și politică a Regatului român. Acum arată o deosebită temeritate și se îmbracă în haină de denunțiant într'un roman social „Das Volk steht auf“, adică „Poporul se revoltă“, apărut de curând la Stuttgart. Deși nu-i cunoaștem cartea în toate amănunțele ei, vedem din recenziiile cetite, că subiectul acestui roman se mărginește la întâmplările din mișcările țărănești dela 1907, când Regatul român a trecut prin o grea încercare. Scopul romanului este evident, discreditarea României în fața străinătății, biciuindu-i stările economice și morale, micșorând importanța ei politică, prin zugrăvirea unor tablouri unilaterale. Caracterele oamenilor politici sunt satirizate și viața poporului și a partidului este asemănată cu faimoasa Abderă a Grecilor din vremuri. Este desigur o nouă pagină scandaloasă a dușmanilor neamului nostru, pe care o înregistrăm ca simptom și ca o dovadă directă pentru pericolul ce-l constituie publicistul evreu din România, când e vorba de propaganda antiromânească. Literații evrei niciodată nu cunosc măsura, căci nu pe calea asta vor reuși ei să strice în fața străinătății o reputație atât de bine încheată a unui stat consolidat. În schimb e cert că nu prin romane cu tendinți vor reuși să-și îmbunătățească soarta lor proprie!

✽

Despre actrița germană. La o adunare recentă a societăților femeilor din Frankfurt, s'a rostit din partea unei artiste dela teatrul de acolo o conferință asupra mizeriei actriței germane de astăzi. Conferința aceasta a făcut senzație în presa germană, căci în realitate artista cu conferința n'a atins numai mizerii locale, ci a spus adevăruri, așa de potrivite pentru cunoașterea situației morale și economice a actriței în genere. Este acesta un tablou al stărilor artistice și sufletești de aproape pretutindeni și vom redă și noi un crâmpei, care cine știe de nu se potrivește și la relațiile din teatrele capitalei țării românești.

„Vorbind despre soarta actrițelor — zice d-na Greta Ilm — nu ne gândim la acele puține ajunse, cari prin talent și noroc și-au fixat o măsură de siguranță materială, ci la majoritatea absolută a actrițelor, cari nu pot să se avânte peste întâiele începuturi și rămân fără angajament, sau se ruinează din pricina unui angajament detestabil. În Germania întreagă zece la sută din numărul actrițelor nu găsesc ocupație și mai bine de 50 la sută din tot corpul teatral nu câștigă mai mult de o mie de mărci pe un an. Socotiți acum cestiunile de viață zilnică, de îmbrăcăminte, ostenețile multe, necazurile casnice ale acestor biete princese de scenă și pedepsele pentru lipsuri naturale la repetiții: cine se mai poate mira în aceste împrejurări, dacă multe din talentele adevărate se prăbușesc sub atâtea sarcini, înfrânte, veștejite și slăbite. La vârstă asta se prefac de obicei „artiste“ cari au de unde risipi mai multe parale. Și talentele fără si-

tuție materială, fără contribuții clandestine, sunt adevărate victime prostituției, dacă nu vor să se lase biruite de concurențe fără scrupule. Iată aici condițiile, în cari talentele începătoare își târăsc viața în cursul stăgiunii de iarnă, pentruca jumătate din ele să-și caute un angajament de vară cu perspectivele unei foame sigure. Iar astfel fiind, unde mai poate actrița onestă să-și deprindă și să-și cultive corpul, când e lipsită până și de curățenia și primenirea necesară? De unde să-și culeagă impresii, instrucțiuni și prilejuri de distracții? Da, se poate afirma, că situația unei actrițe și viața ei privată este în genere mai tristă ca a muncitoarelor celorlalte. Înzeștrată cu fantazie, actrița își petrece anii cei mai buni în amărăciune și resemnare, întimpinând atâtea prejudeții din partea semenilor celorlalți. Și ce este mai vinovat e faptul că lămpile splendide ale teatrului adună în jurul lor și o serie de fluturi de noapte, așa numitele actrițe de parvenire și ajutoare, mai bine îmbrăcate, mai bine susținute și întreținute, cari iau fetelor oneste pâinea dela gură. Iar elementele aceste sunt și rămân dușmanele cele mai periculoase ale artistelor-martire“.

Nota asta tristă a conferințierei continuă și termină cu un apel către public, în care insistă pentru îmbunătățirea acestor stări, fie prin o lege nouă, fie prin o justiție publică și o îngăduință mai mare a mulțimei. Iată o problemă socială și artistică de mare interes!

✽

Șezătoarea literară din Arad. În Dumineca Tomii câțiva scriitori din Regat și dela noi au aranjat a doua șezătoare literară în Arad. La șezătoare au luat parte următorii scriitori: Cincinat Pavelescu, Em. Gârleanu, Oct. Goga, I. Agârbiceanu, A. Herz, Victor Eftimiu, D. Nanu, Corneliu Moldovanu și Al. Stamatiad. Scriitorilor li s'a făcut o primire splendidă și au fost sărbătoriți cu multă însuflețire. La șezătoare au luat parte cărturarimea din împrejurimile Aradului într'un număr neașteptat de mare. Șezătoarea din Arad ca și cea din Sibiu, a fost o frumoasă manifestare a unității noastre culturale. Această șezătoare mai ales pentru finuier le ungurene, în cari influința culturii străine e mai puternică, a fost de o deosebită importanță culturală, trezind în suflet conștiința națională.

S'a petrecut bine și la Arad. Glumele n'au lipsit nici acolo. Publicăm două inspirații lirice ale prietenului Corneliu Moldovanu:

Qatren.

Scris pentru d-șoara Stella C.

Lumina ochilor tăi dragi
Cum aş putea ca să n'o cânt?
Sunt multe stele 'n înălțime
Dar numai una pe pământ...

Madrigal.

Pentru aceeaș.

Eu te cunosc abia de azi,
Mâini poate nu ne mai vedem...
O clipă însă te-am privit
Cum faci gropite în obraz,
O clipă numai, și mă tem
Gropița dulce să nu fie
Mormântul meu pe veșnicie!

Arad, 19 Aprilie 1911.